

Bakalářská práce

Období čínských militaristů ve světle geopolitiky, 1916-1928

Studijní program:

B0114A300071 Dějepis se zaměřením na vzdělávání

Studijní obory:

Dějepis se zaměřením na vzdělávání
Zeměpis se zaměřením na vzdělávání

Autor práce:

Martin Klement

Vedoucí práce:

PhDr. Michal Ulvr, Ph.D.
Katedra historie

Liberec 2023

Zadání bakalářské práce

Období čínských militaristů ve světle geopolitiky, 1916-1928

<i>Jméno a příjmení:</i>	Martin Klement
<i>Osobní číslo:</i>	P19000800
<i>Studijní program:</i>	B0114A300071 Dějepis se zaměřením na vzdělávání
<i>Specializace:</i>	Dějepis se zaměřením na vzdělávání Zeměpis se zaměřením na vzdělávání
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra historie
<i>Akademický rok:</i>	2020/2021

Zásady pro vypracování:

Tento text si klade za cíl analyzovat éru čínských militaristů z hlediska geopolitiky, kromě lokálních změn bude zkoumat i jakým způsobem rozdělení Číny po neúspěšném pokusu o nastolení diktatury Jüanem Š'-kchajem využívaly hlavní mocnosti působící ve východní Asii (Japonsko, Ruská sovětská federativní socialistická republika/SSSR, Velká Británie, USA). Analýza vztahu s militaristy bude provedena u každé mocnosti zvlášť. Zaměří se na benefity, které z kontaktu s mocnostmi pro jednotlivé militaristy plynuly a vice versa.

Důležitou součástí práce bude i kapitola zamýšlející se nad aplikací tématu vývoje Číny v období čínských militaristů do výuky na základních a středních školách dle aktuálního RVP a tvorba pracovního listu.

Klíčové výzkumné otázky pro dosažení stanoveného cíle:

1. Jakými způsoby probíhala interakce mezi jednotlivými militaristy, respektive jejich uskupeními (Feng-Tianská klika, Zhiliská klika) a cizími mocnostmi, zejména Japonskem, Ruskou sovětskou federativní socialistickou republikou/SSSR, USA a Velkou Británií.
2. Ovlivňovala tato interakce vztah uvedených mocností a čínské centrální vlády? Pokud ano, jakým způsobem?
3. Jak ovlivnila interakce s militaristy geopolitické postavení uvedených mocností ve východoasijském prostoru?

Období čínských militaristů ve světle geopolitiky bude zpracováno primárně metodou deskriptivní analýzy. Student kriticky zhodnotí a následně bude využívat historickou a politologickou literaturu dostupnou v českém nebo anglickém jazyce. Zjištěná data budou podrobena komparativní analýze, což umožní odpovědět na výše uvedené výzkumné otázky a nalézt vývojové trendy a skryté souvislosti.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

BAKEŠOVÁ, Ivana. Čína ve XX. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, 2 sv. (126, 218 s.). ISBN 80-244-0251-3.

DUNN, John P. a Matthew R. PORTWOOD. A Tale of Two Warlords: Republican China During the 1920s. Education About Asia: Asia: Biographies and Personal Stories, Part I. 2014, 19(3), 17–21.

FAIRBANK, John King a Martin HÁLA. Dějiny Číny. Přeložila Jana HOLLANOVÁ, přeložila Olga LOMOVÁ. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998, 656 s. Dějiny států. ISBN 80-7106-249-9.

HSI-HSENG, Chi. The Chinese Warlord System: 1916 to 1928. 1. Washington D.C.: The American University centre for research in social systems, 1969.

MAO, Min (2017). The Revival of China, Volume 1. CreateSpace Independent Publishing Platform. 126 s. ISBN 9781976739583.

PUYI. Byl jsem posledním císařem čínským. Přeložil Martin HÁLA. Praha: Panorama, 1990, 356 s. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-082-9.

RATAJ, Alois. Japonsko, Mandžusko, Čína: problémy dálného východu. Praha: A. Rataj, 1933, 73 s.

SKŘIVAN, Aleš. Čína a Spojené státy 1941-1945. Praha: Universita Karlova, 1974, 156 s. Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica. Monographia.

TAYLOR, Jay. The generalissimo: Chiang Kai-shek and the struggle for modern China.

Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press, 2011, xii, 736 s. ISBN 978-0-674-06049-4.

Vedoucí práce:

PhDr. Michal Ulvr, Ph.D.

Katedra historie

Datum zadání práce:

20. června 2021

Předpokládaný termín odevzdání: 15. července 2022

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědom toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědom následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce, panu PhDr. Michalu Ulvrovi, PhD., za všestrannou pomoc, množství cenných a inspirativních rad, podnětů, doporučení, připomínek a zároveň za velkou trpělivost a ochotu při konzultacích poskytnutých ke zpracování této práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá dějinami čínských militaristů v období 1916-1928 v geopolitickém kontextu. Zaměřuje se na okolnosti pádu císařské dynastie Čching a následnou vládu severních militaristů po smrti Jüan Š'-kchaje. Dále zkoumá interakci jednotlivých militaristů s hlavními světovými mocnostmi, které ovlivňovaly tamější dění. V závěru implementuje téma v didaktické rovině do výuky dějepisu na základních a středních školách.

Klíčová slova: Čína, severní militaristé, geopolitika, 1916-1928, aplikace ve výuce, Japonsko, Sovětský svaz, Velká Británie, role-play.

Annotation

This bachelor thesis examines the Warlord era in the period 1916-1928 in a geopolitical context. It focuses on the circumstances of the fall of the Qing imperial dynasty and the subsequent rule of the Northern militarists after the death of Yuan Shiqi. It also examines the interaction of individual militarists with the major world powers that influenced events there. Finally, it implements the topic in didactic terms in the teaching of history in both primary and secondary schools.

Keywords: China, Northern militarists, geopolitics, 1916-1928, applications in teaching, Japan, Soviet Union, Great Britain, role-play.

Seznam použitých zkratek

ČLR – Čínská lidová republika

E-U-R – Evokace, uvědomění si a reflexe

KMT – Kuomintang

KSČ – Komunistická strana Číny

NRA – Národně revoluční armáda

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

SŠ – Střední škola

USA – Spojené státy americké

Obsah

Anotace	2
Annotation.....	3
Seznam použitých zkratk	4
Obsah	5
Úvod.....	6
1 Kritika literatury	8
2 Historický vývoj směřující ke konci císařství	10
3 Smrt Jüan Š'-kchaje a vláda severních militaristů (1916–1925).....	14
3.1 Severní militaristé.....	14
3.2 Vláda severních klik.....	17
3.2.1 Nadvláda An-chuej.....	17
3.2.2 Hegemonie Č'-li	19
3.2.3 Vedoucí postavení Feng-tchien	20
3.2.4 Porážka severních militaristů Kuomintangem	21
3.3 Čínské dění mimo severní kliky	22
4 Geopolitické vztahy světových mocností se severními militaristy	24
4.1 Japonsko	24
4.2 Svaz sovětských socialistických republik (SSSR), dříve Rusko.....	26
4.3 Velká Británie	28
4.4 Spojené státy americké (USA)	29
5 Aplikace tématu na ZŠ/SSŠ.....	32
5.1 Rámcový vzdělávací program	32
5.2 Metody.....	33
5.2.1 Pracovní list.....	33
5.2.2 Alfabox.....	34
5.2.3 Hraní rolí (role-play).....	34
5.2.4 Třífázový model učení	35
5.3 Návrh vyučovacích hodin.....	36
5.3.1 Cíle	36
5.3.2 Plán vyučovací hodiny pro ZŠ	36
5.3.3 Reflexe vyučovací hodiny pro ZŠ.....	37
5.3.4 Plán vyučovací hodiny pro SSŠ	38
5.3.5 Reflexe vyučovací hodiny pro SSŠ.....	39
5.4 Závěrečné shrnutí	39
Závěr	41
Seznam použité literatury.....	43
Internetové zdroje	46
Seznam příloh	47
Přílohy	48
Příloha 1: Prezentace – vizuální opora vyučovací hodiny	48
Příloha 2: Kartičky jednotlivých militaristů pro role-play	51
Příloha 3: Pracovní list: Co se dělo v Číně předtím, než se jí zmocnili militaristé?	55
Příloha 4: Mapa území Číny pod nadvládou militaristů	58
Příloha 5: Zahraniční podpora na území Číny v roce 1923.....	58
Příloha 6: Zahraniční podpora na území Číny v roce 1927.....	59

Úvod

Čínská lidová republika (ČLR) představuje v současné době druhý nejlidnatější stát celého světa, umísťuje se na prvních příčkách i co do velikosti svého území a současně je Čínská civilizace považována za jednu z nejstarších civilizací na celém světě.¹ Dnešní Čína je jedním z největších a nejvlivnějších ekonomických gigantů světa, jehož historie je protkaná celou řadou vnitropolitických a mezinárodních konfliktů.

Tato práce se zabývá jedním z nejvíce turbulentních období, které následovalo po pádu císařské dynastie a následném vyhlášení Čínské republiky. Konkrétně se zaměřuje zejména na dobu, jež je do českého jazyky překládána jako „vláda severních militaristů“. Jejím cílem je analyzovat éru čínských militaristů nejen z hlediska historického, ale i geopolitického a kromě lokálních změn bude zkoumat i to, jakým způsobem rozdělení Číny po neúspěšném pokusu o nastolení diktatury Jüanem Š'-kchajem využívaly velmoci působící v té době ve východní Asii (konkrétně Japonsko, Ruská sovětská federativní socialistická republika (SSSR), Velká Británie a USA). Pozornost je zaměřena především na benefity, které z kontaktu s mocnostmi pro jednotlivé militaristy, případně celé kliky, plynuly. V této bakalářské práci je zvolen rok 1916, kdy umírá prezident *Jüan Š'-kchaj*, jako dolní hranice, od níž je celá problematika popisovaná. Nicméně však samotná práce obsahuje krátký úvod k událostem, jež předcházely tomuto období. Od výše zmíněného roku totiž v Číně přebírají otěže právě již zmínění severní militaristé. Práce naopak přestává sledovat toto období v roce 1928, kdy *Čankajšek* během Severního pochodu dobývá Peking.

Pro vyhodnocení zjištěných informací jsou stanoveny i jednotlivé výzkumné otázky. Nejprve jakými způsoby probíhala interakce mezi jednotlivými militaristy, respektive jejich uskupeními (Feng-tchien nská klika, Č'-liská klika) a cizími mocnostmi, zejména Japonskem, Ruskou sovětskou federativní socialistickou republikou (SSSR), USA a Velkou Británií? Další otázka, na níž bude snaha nalézt odpověď bude, zda ovlivňovala tato interakce vztah uvedených mocností a čínské centrální vlády? Pokud ano, jakým způsobem? V neposlední řadě se autor práce pokusí zodpovědět, jak ovlivnila interakce s militaristy geopolitické postavení uvedených mocností ve východoasijském prostoru?

Práce je zpracována primárně metodou deskriptivní analýzy. Dojde ke kritickému zhodnocení historické a politologické literatury, jež je dostupná v českém nebo anglickém jazyce. Zjištěná data jsou podrobena komparativní analýze, což umožňuje odpovědět na výše uvedené výzkumné otázky, nalézt vývojové trendy a skryté souvislosti.

1 MUROWCHICK R.E. *Cradles of Civilization-China: Ancient Culture, Modern Land*. Norman: University of Oklahoma Press, 1994

Kromě toho se samotná práce zabývá aplikací tématu ve výuce ZŠ/SŠ, v jejímž rámci jsou za pomoci moderních výukových metod navrženy dvě vyučovací hodiny, jedna pro základní a druhá pro střední školu. K otestování jedné z navržených hodin došlo vyučujícím dějepisu 14. června 2023 na Základní škole Smržovka v 9. ročníku.

Důvodem výběru tohoto téma je kombinace čínské historie a geopolitiky, což jsou oblasti, které jsou předmětem zájmů autora práce. Dalším důvodem je bezesporu pokus o překlenutí mezery v literatuře. V současné době totiž existuje řada zejména cizojazyčných studií o období vlády čínských militaristů. Nicméně v českém jazyce stále chybí práce, jež by syntetizovala výše popsané oblasti. Tato práce tak může napomoci smazat nedostatky v této oblasti a poskytnout ucelenější pohled na tuto éru i z hlediska oborové didaktiky. Mimo to se jedná o zajímavou historickou etapu dějin.

1 Kritika literatury

Základna odborné literatury se skládá z publikací pojednávajících o obecné historii Číny. Významně zastoupeným zdrojem je práce *Dějiny Číny. 1. vydání*² respektovaného amerického autora Johna Kinga Fairbanka z Harvardovy univerzity, jenž se celoživotně věnoval studiu čínské historie. Ve své knize poskytuje ucelený přehled dějin Číny a jejich politických, kulturních a sociálních aspektů. Další významnou použitou publikací je *Čína ve XX. století. Díl 1.*³ od sinoložky Ivany Bakešové, jejíž práce poskytuje přehled moderní čínské historie a vztahuje se k jejímu vývoji ve 20. století. Paní doktorka je známou sinoložkou a ve svém díle přináší perspektivu odborníka na čínskou historii. Její kniha je vhodná pro pochopení širšího kontextu výzkumu práce. Za zmínku rovněž stojí dílo od Jonathana Fenbyho: *The Penguin History of Modern China: The Fall and Rise of a Great Power, 1850–2008.*⁴ K popisu událostí Boxerského povstání byl neméně důležitý článek Jana Kočvara: *Boxerské povstání v Číně, 1899–1900* z periodika *Historický obzor*. Kočvar je českým historikem zabývajícím se ve svých pracích problematikou Dálného východu a je mimo jiné spoluautorem publikace *Hra o říši středu*, jež se zabývá politickými a hospodářskými zájmy Německa a Velké Británie v Číně. Své zastoupení mezi zdroji má rovněž autor Vladimír Liščák se svými tituly *Čína*⁵ a taktéž *Dějiny Číny, Taiwanu a Tibetu v datech.*⁶ Autor je vědeckým pracovníkem a sinologem působícím na Orientálním ústavu Akademie věd ČR, který na téma Číny publikoval spoustu titulů. Vzhledem k četnosti jeho publikací a celoživotnímu zájmu o problematiku můžeme očekávat relevanci informací obsažených v jeho dílech.

Výše zmíněné knihy byly přínosné pro tvorbu torza práce. Nutno však podotknout, že jsou spíše obecnějšího rámce a z tohoto důvodu byla pro psaní práce a konkrétnější popis v kapitolách použita rozšiřující literatura od mnoha různých zahraničních anglicky píšících autorů, u níž došlo ke

² FAIRBANK, J. K., 1998. *Dějiny Číny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-249-9.

³ BAKEŠOVÁ, I., 2001. *Čína ve XX. století. Díl 1.* Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0251-3.

⁴ FENBY, J., 2009. *The Penguin History of Modern China: The Fall and Rise of a Great Power, 1850–2008*. London: Penguin Books. ISBN 978-0-713-99832-0.

⁵ LIŠČÁK, V., 2002. *Čína*. Praha: Libri. ISBN 978-80-727-7109-7.

⁶ LIŠČÁK, V., 2008. *Dějiny Číny, Taiwanu a Tibetu v datech*. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-364-0.

komparaci získaných dat, což zaručuje relevanci informací obsažených v samotné práci. V rámci této části nelze opomenout nedávno zesnulého historika anglického původu Jonathana Spence, jenž pomohl odkrýt angažovanost Velké Británie v Číně během sledovaného období. Obzvláště užitečný byl jeho titul *The Search for Modern China, 2nd Edition*, jenž vyšel v roce 2013 v revidované podobě, která tak opět zaručuje kvalitu informací potřebných pro dosažení výzkumných cílů.

2 Historický vývoj směřující ke konci císařství

Říše velká Čching nebo také Říše středu byla založena mandžuskou dynastií, která od roku 1644 ovládla oblastí Číny, a to až do počátku 20. století. Původně se jednalo o říši Čching, tedy území Mandžuska a Mongolska, ve které vládl rod *Aisin Gioro*.⁷ Vláda dynastie Čching svého času sice vládla přes dvě století, ale již v 19. století se na čínské půdě ozývá stále intenzivnější volání po pádu dynastie Čching a nastolení republikánského režimu. Tyto hlasy doprovázelo několik významných povstání. Jedno z těch největších a nejvýznamnějších představovalo Boxerské povstání, k němuž došlo mezi léty 1898 a 1901, ve finále skončilo porážkou Číny.⁸

Boxerské povstání zahájily tajné organizace, jež ostře vystupovaly proti rozpínavosti cizích mocností na čínském území. Jednalo se o konzervativní hnutí, kterým vadila tendence koloniálních mocností uzurpovat si pro své zájmy části čínského území. Nejvýznamnější skupina pak propůjčila své jméno celému povstání. Touto skupinou se stalo tajné společenství *I-che-čchuän*, které je do jazyka českého překládáno jako společenství *Pěst spravedlnosti a harmonie*.⁹

Poté, co Čína prohrála v první čínsko-japonské válce v roce 1895, docházelo k neustálému nárůstu vlivu koloniálních mocností a Japonska na čínském území. Tomuto jevu chtěly tajné organizace zamezit. K obnovení tajných spolků došlo díky podpoře rolníků a obyčejných lidí, jimž se podsouvaly xenofobní postoje vůči cizincům. Celé napětí mezi dvěma subjekty vystupňoval hladomor vycházející z neúrodného roku 1899.¹⁰ Severní část Číny, postižená neúrodou a z toho vyplývajícím hladem, byla rovněž vážně postižena radikalizací proti „mořským ďáblům“, kteří k nim připlouvali a chtěli si nárokovat jejich půdu a zničit tradice. Vzniklé povstání začalo nejprve pronásledovat křesťany a zde se vyskytující misionáře, kteří víru cizích mocností v Číně šířili, ti se museli vzdát své víry, avšak mnohdy se stali obětí vražd. Ani kostely neunikly rozvášněným čínským povstalcům.¹¹

Celý konflikt dosáhl svého vrcholu roku 1900, kdy se před brány Pekingu dostal povstalecký dav. Ačkoliv měl celý tento konflikt pro vládnoucí dynastii Čching vysilující efekt, právě vláda v čele s císařovnou vdovou Cch'-si se stala dalším eskalujícím prvkem celého povstání, když se po prvotní váhavé reakci rozhodla vpustit povstalce do Pekingu a vyhlásit otevřenou válku západním

7 CHANG, MG. *A Court on Horseback: Imperial Touring & the Construction of Qing Rule, 1680–1785*. Cambridge: Harvard University Asia Center. Harvard University Press, 2007. ISBN 0-674-02454-0, s. 15.

8 FAIRBANK, JK. *Dějiny Číny. I vydání*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN: 80-7106-249-9, s. 266.

9 LIŠČÁK, V. *Čína. I. vydání*, Praha: Libri, 2002. ISBN: 978-80-727-7109-7, s. 132.

10 KOČVAR, J. 2008. *Boxerské povstání v Číně, 1899–1900*. Historický obzor. 19(9/10): s.194-205.

11 Tamtéž, s. 194-205.

mocnostem. Přístup císařovny vdovy působil konzervativním dojmem, a ačkoliv se bála odvetné reakce koloniálních mocností, rozhodla se celý konflikt podpořit a hájit národní zájmy.¹²

Rozvášněný dav obklíčil pekingskou cizineckou čtvrť, kde zavraždil německého velvyslance *von Kettelera*. Téhož dne vyhlásila Čína oficiální válku západním velmocem a povstalecká armáda spolu s císařskou armádou obklíčila pekingskou čtvrť, v níž sídlili diplomaté z celého světa.¹³ Tato čtvrť se kupodivu dokázala ubránit celý měsíc, konkrétně do té doby, než světové mocnosti (Spojené státy americké, Velká Británie, Japonsko, Německo, Francie, Rusko, Itálie a Rakousko-Uhersko) vyslaly do Pekingů svou vlastní armádu. Ta čítala zhruba 60 000 mužů. Peking tato armáda během několika dní dobyla a vyplenila, což donutilo císařovnu vdovu podepsat koncem léta roku 1900 smlouvu o příměří. V několika částech Pekingů nebo na venkově došlo následně ještě k několika pokusům o povstání proti cizí armádě, avšak tato ohniska spojenecká vojska rychle potlačila.¹⁴

Následujícího roku podepsaly všechny strany boxerský protokol, v němž se Čína zavázala platit spojencům několik desítek let válečné reparace. Navíc díky podepsání této smlouvy došlo k posílení vlivu západních mocností (především Velké Británie) na území Číny a k poklesu vlivu vládnoucí dynastie. Tento incident se považuje za počátek pádu čínského císařství, a jedná se o první krok k nastolení republikánského zřízení Číny.¹⁵

Další osobností, jež se do značné míry zasadila o pád čínského císařství, respektive o ukončení vlády dynastie Čching v Číně a následném nastolení republiky, byl *Sun Čung-šan* zvaný jako *Sunjatsen*. Roku 1894 se na Havajských ostrovech podílel na vzniku Společnosti za povznesení Číny (*Sing-čung-chuej*). Nepodařilo se mu však se společností uspět v řadě západních států, proto se nakonec usadil v Japonsku, které tou dobou bylo „mekkou“ pro čínské revolucionáře a reformisty.¹⁶ Právě na japonském území pak Sunjatsen přichází s učením „tří lidových principů“, jimiž byly myšleny tři ideologické směry, jež se staly pro jeho myšlenky zásadní. Jednalo se veskrze o myšlenky nacionalismu, demokracie a socialismu.¹⁷

Na základě jeho učení pak roku 1905 v hlavním městě Japonska, Tokiu, vzniká společenství s názvem *Sjednocená liga*. Společenství mělo původně profitovat a získávat na popularitě prostřednictvím podpory západních velmocí, avšak to by nebylo v souladu s antiimperialistickými myšlenkami, které hnutí hlásalo. I z toho důvodu pak došlo k redukci ideologických směrů, o něž se původně mělo hnutí opírat. Nakonec se společenství stalo hnutím postaveným na pilířích

12 BAKEŠOVÁ, I. *Čína ve XX. století. Díl 1. 1 vydání*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN: 80-244-0251-3, s. 9.

13 KOČVAR, J. 2008. *Boxerské povstání v Číně, 1899–1900*. *Historický obzor*. 19(9/10): 194-205.

14 Tamtéž, s. 194-205.

15 FAIRBANK, JK. *The Cambridge history of China*, Vol. 11: Late Ch'ing 1800-1911 part 2. Cambridge 1980, s. 506.

16 LIŠČÁK, V. *Dějiny Číny, Taiwanu a Tibetu v datech. 1 vydání*, Praha: Libri, 2008. ISBN: 978-80-7277-364-0, s. 408.

17 Tamtéž, s. 408.

socialismu.¹⁸ Změny a názorové rozcházení členů organizace později způsobuje vnitřní rozpad společenství do několika různých odnoží. Hlavní směr si pak kladl za cíl svrhnout v Číně vládu dynastie Čching, zrušit císařské státní zřízení, transformovat Čínu v republiku a půdu, která do této doby patřila císařské rodině, rozdělit mezi prostý lid.¹⁹

Císařovna vdova Čchi-si prozatím vydávala celou řadu různých reforem, které vedly k průmyslovému růstu v mnoha oblastech. I přesto nedokázala svými kroky přesvědčit a obrátit na svoji stranu již tak rozpolcený čínský lid. V celé Číně rostla proti-císařská nálada a bujely nacionalistické tendence. Celočínský vnitřní tlak eskaloval roku 1911. V provincii *S-čchuan* započala stavba železnice a lidé, kteří se na její stavbě podíleli a platili ji, nechtěli, aby zisky z výstavby železnice skončily v rukou císařské rodiny. Z toho důvodu na tomto místě došlo k povstání, které se císařská rodina snažila rázně potlačit prostřednictvím císařské armády.²⁰

Několik dní po tomto povstání však vznikla další revolta, tentokrát v provincii *Wu-čchang*. Neustálá povstání, nacionalistická a proti-císařská nálada pak vedla k tomu, že jedna provincie za druhou vyhlášovala svoji nezávislost na císařství. Dynastie Čching tak nad jednotlivými částmi Číny ztrácela svůj vliv, avšak současně nebylo v její moci je připojit zpět vojensky. Postupná povstání a následné odlučování se jednotlivých provincií od císařství je nazýváno jako *sinchajská revoluce*.²¹

Postupný rozklad čínské společnosti a státu eskaloval 1. ledna roku 1912, kdy došlo ve městě Nanking k vyhlášení Čínské republiky. Prozatímním prezidentem se stal Sunjatsen, který byl zakladatelem socialistického hnutí Kuomintang.²² Sunjatsen se však obával vypuknutí občanské války v Číně, a proto svůj post velmi záhy předal dosavadnímu čchingskému ministrovi a bývalému armádnímu veliteli *Jüan Š'-kchajovi*. Na podzim roku 1912 dochází k oficiální abdikaci posledního císaře dynastie Čching a Čína se tak oficiálně stává republikou.²³

Po zvolení druhého prozatímního čínského prezidenta a oficiální abdikaci císařské rodiny k uklidnění situace nedošlo. Druhý prezident, *Jüan Š'-kchaj*, se totiž rozhodl, že bude jednat zcela proti svým původním slibům a v duchu starých tradic a hodnot. Kupříkladu podle prvního nedodrženého slibu měl svou funkci vykonávat ve městě Nanking. Jelikož však před svým zvolením *Jüan Š'-kchaj* sídlil na severu, kde měl i značnou podporu, rozhodl se svůj prezidentský úřad nechat v Pekingu, který tak zůstával čínským hlavním městem.²⁴

18Tamtéž, s. 408

19Tamtéž, s. 408

20FAIRBANK, JK. *Dějiny Číny. 1 vydání*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN: 80-7106-249-9, s. 286.

21Tamtéž, s. 287

22Tamtéž, s. 287.

23Tamtéž, s. 287.

24BAKEŠOVÁ, I. *Čína ve XX. století. Díl 1. 1 vydání*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN: 80-244-0251-3, s.18.

Druhý slib, jenž nedodržel, se týkal sestavení nové vlády. Jüan Š'-kchaj se jakožto prezident zavázal, že ustanoví vládu, která bude sestávat z politiků; pocházejících rovnoměrně z jižních a severních provincií, aby tak mohly hájit zájmy všech čínských provincií v rámci nové vlády. Takto sestavená vláda pak měla za úkol za šest měsíců vyhlásit nové volby do parlamentu, jenž měl zvolit již pevného, a ne pouze prozatímního čínského prezidenta.²⁵

První čínský prezident, Sunjatsen, v nových volbách spatřoval šanci zbavit Jüana Š'-kchaje prezidentského úřadu, protože jej nevnímal jako správnou a vhodnou volbu pro zastávání tak významné funkce. Z tohoto důvodu se skupina kolem Sunjatsena a skupina *Tonghmenghui* rozhodly založit nové politické uskupení s názvem *Kuomintang*. Nově vzniklá strana potřebovala získat podporu, aby mohla zvítězit v následujících volbách. Proto byla kampaň ponechána na nadějném čínském politikovi a revolucionáři studujícím v Japonsku, Sung Ťiao-ženovi. Nakonec i díky povedené kampani zvítězilo nové socialistické hnutí Kuomintang v následujících volbách, a to v drtivém poměru, kdy získalo většinu křesel v obou komorách parlamentu.²⁶

Ačkoliv by se mohlo zdát, že prezident Jüan Š'-kchaj ztratil svou nabytou moc, a tak svůj prozatímní vliv, opak se stal pravdou. Prezident nechal zcela bezostyšně zavraždit svého politického rivala a vedoucí osobnost hnutí Kuomintang, Sung Ťiao-žena, přímo na nádraží v Šanghaji, odkud měl odcestovat na první schůzi nově zvoleného parlamentu.²⁷ Několik dní po úspěšném atentátu se prezident Jüan Š'-kchaj nechal původním a zmanipulovaným parlamentem prohlásit za legitimního čínského prezidenta na dobu dalších 5 let. Spolu se svým zvolením prezident prohlašuje původní a prozatímní vládu vládou legitimní, nehledě na výsledky demokratických voleb. Vláda je stejně nakonec prezidentem zcela rozehnána a je jím ustanovena vláda jedné osoby, prezidenta Jüana Š'-kchaje. Hnutí Kuomintang usoudilo, že vraždu jejího vrchního představitele, Sung Ťiao-žena, objednal prozatímní prezident, a tak se roku 1913 pokusilo o povstání, jehož cílem mělo být svržení Jüana Š'-kchaje, avšak revoluce dopadla neúspěšně.²⁸

Jüan Š'-kchaj se obával, že přijde o kontrolu nad územím Číny, a proto nechal zrušit veškerá shromáždění. V jednotlivých okresech ustanovil úředníky, kteří se měli stát jeho zástupci na okresní úrovni. Prezident se roku 1915 dokonce pokusil o prohlášení sebe samého za čínského císaře, avšak narazil na tvrdý odpor čínského lidu, jenž měl ještě v živé paměti dlouhodobou nadvládu mandžuské dynastie. Roku 1916 prezident Jüan Š'-kchaj umírá. Svými kroky dokázal prezident připravit půdu pro vládu vojenských guvernérů, ze kterých se později stali regionální militaristé.²⁹

25 Tamtéž, s. 18

26 Tamtéž, s. 19.

27 Tamtéž s. 19.

28 BUCKLE EBREY, P, *The Cambridge Illustrated History of China*. Cambridge, 1996, s. 266–267.

29 FAIRBANK, JK. *The Cambridge history of China*, Vol. 11: Late Ch'ing 1800-1911 part 2. Cambridge 1980, s. 506.

3 Smrt Jüan Š'-kchaje a vláda severních militaristů (1916–1925)

Po smrti prezidenta Jüan Š'-kchaje došlo k rozdělení Číny, a to především z politického hlediska. U moci byla po jeho smrti ústřední vláda se sídlem v Pekingu, která byla sice světově uznávanou, avšak pouze z toho důvodu, že se jednalo o jedinou tehdejší legitimní vládu.

Jelikož se však jednalo současně o vládu, jež po smrti prezidenta „zbyla“ a nestála na demokratických základech, tak šlo o vládu slabou a málo stabilní. Zatímco centrální vláda měla vliv pouze v Pekingu, jednotlivé provincie na severu Číny byly v rukách již zmíněných militaristů, respektive jednotlivých klik. V rámci celé Číny tak docházelo ke stále hlubší decentralizaci moci. Tato decentralizace začala již před pádem čchingské dynastie a po smrti prezidenta Jüan Š'-kchaje dále pokračovala.³⁰

Období mezi léty 1916 a 1925 se nazývá „obdobím vlády severních militaristů“ (období *Pej-jang junfa*), kdy název vznikl podle tehdejších vůdců studujících na vojenské akademii ve městě Pej-jang. Vláda severních militaristů skončila až díky aktivitám revolucionářů Sunjatsena a Čankajška. Právě oni na na jihu Číny založili revoluční odbojovou skupinu, Kuomintang, dostatečně početnou a vyzbrojenou, aby pronikla až na severní území Číny a podrobila si jednotlivé provincie.³¹

3.1 Severní militaristé

Militaristé nebo vojenští generálové se v rámci historie dostávali k vládě buď v rozvojových společnostech, anebo ve společnostech „slabého státu“ a v zemích, které jsou moderně označovány jako „křehké“ nebo „selhávající státy“.³²

Ve státech, jimž vládli militaristé, existovala až překvapivá variabilita vestruktury a institucí.³³ Na poli historické vědy se liší názory na to, co konkrétně představuje vláda militaristů. Například Edward L. Dreyer vidí militaristickou vládu jako výsledek politické nestability a chaosu v období po pádu říše.³⁴ Tobie Meyer-Fong se věnuje militaristické vládě jako postulátu modernizace.³⁵ Paul A. Cohen se například zabývá vztahem mezi čínskou vládou a zahraničními mocnostmi na

30 BAKEŠOVÁ, I. *Čína ve XX. století*. Díl 1. 1 vydání, Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN: 80-244-0251-3, s. 23.

31 Tamtéž, s. 23.

32 Tamtéž, s. 1085–1086.

33 DRISCOLL, J. 2013. *Warlords: Strong-Arm Brokers in Weak States* by Kimberly Marten. Ithaca, NY. *Political Science Quarterly*. 128 (2): 352–353.

34 DREYER, E.L. *China at War 1901-1949*. London: Longman, 1995, str. 102.

35 MEYER-FONG, T. *What Remains: Coming to Terms with Civil War in 19th Century China*. Stanford: Stanford University Press, 2008, s. 197.

počátku 20. století. Tvrdí, že zahraniční intervence a imperialismus vedly k nárůstu nacionalistických a militaristických tendencí v Číně.³⁶

Při snaze o vymezení vztahu mezi militaristy a státem existují dva hlavní funkční rozdíly.³⁷ V první verzi se setkáváme se situací, kdy armádní vojevůdce funguje politicky prostřednictvím určitého stupně vyjednávání s oficiálním státním režimem, a to jak samostatně, tak někdy v koalici s dalšími vojevůdci. Takoví militaristé pak jednají s výslovným souhlasem, nebo alespoň v souladu s režimem. To lze považovat za „politiku kooperativního válečníka“. Příkladem takového vojevůdce může být například *Wu Peifu*, který byl vojevůdce v období válek mezi severem a jihem v Číně a byl známý svými koaličními dohodami s dalšími vojevůdci a jednáním s centrální vládou.³⁸

Druhou situací však může být, že armádní generál působí a jedná zcela nezávisle na státu a je považován za rebela, povstalce nebo strategického politického konkurenta oficiálního režimu a vlády. Taková situace je obvykle nazývána jako jednání „nevládního válečníka“. Jako příklad by mohl posloužit generál *Feng Jii-siang*. Ten byl původně loajální vládě Kuomintangu, ale později se stal jejím konkurentem a rebellem. Feng si vytvořil svou vlastní mocenskou základnu v severní Číně a během své kariéry spolupracoval i s komunisty. Jeho vztah k oficiální vládě působil velmi napjatě.³⁹

Vojevůdci mohou také spadat do hybridní kategorie, kdy se dočasně připojují k válečné koalici v tajné dohodě s režimem nebo přeběhnou kvůli politickému prospěchu. Přebázejí tak z jednoho paradigmatu do druhého, a to na základě jejich aktuálních strategických zájmů. Příkladem může být generál *Zhang Xueliang*, který se aktivně podílel na svržení dynastie Čching a bojoval proti japonské invazi ve 30. letech. Později však spolupracoval s komunistickou stranou a stal se kritikem Kuomintangu.⁴⁰

Lokální armádní generálové/militaristé disponující vlastními provinčními milicemi se v Číně začali objevovat již během Tchajpingské povstání již v 60. letech 19. století. Během povstání v Tchajpingu byla vládnoucí čínská dynastie Čching nucena dovolit jednotlivým provinčním guvernérům postavit si své vlastní armády, jež byly schopné bojovat proti rebelům. Mnoho z těchto provinčních armád nebylo po potlačení povstání rozpuštěno (například Li Hongzhangova armáda Huai).⁴¹

I když guvernéri po Tchajpingském povstání nejsou běžně považováni za předchůdce severních militaristů v období Čínské republiky, jejich kombinovaná vojensko-civilní autorita a větší pravomoci oproti guvernerům poskytly vzor pro budoucí provinční vojevůdce. Vzhledem k tomu, že

36 COHEN, P. A. *History in Three Keys: The Boxers as Event, Experience, and Myth*. New York: Columbia University Press, 1997, s. 89.

37 Tamtéž, s. 352–353.

38 WAKEMAN, F. Jr. *The great enterprise: The Manchu reconstruction of imperial order in seventeenth-century China*. University of California Press.

39 SCHOPPA, R. K., *The Columbia Guide to Modern Chinese History*. Columbia University Press, 2000.

40 CHANG, H., *Zhang Xueliang and the Manchurian Crisis*. *The China Quarterly*, (137), s. 304-341.

41 MCALEAVY, H. 1962. *China Under The Warlords, Part I*. *History Today*. 1(6): s. 227–233.

císařská dynastie nedokázala vytvořit jednotnou armádu, se vojenská moc roztříštila, což umožnilo severním militaristům a jednotlivým vojenským generálům, aby si upevnili moc v různých provinciích. Pro udržení politické kontroly se dynastie Čching spoléhala na provinční armády, přestože to bylo obtížné kvůli administrativním a finančním problémům.⁴²

Aby se armáda profesionalizovala, snažila se do svých řad naverbovat i množství konfuciánských učenců, byť jimi již z principu pohrdala. Učenci byli tvrdě cvičeni a mnoho z nich se během chvíle dostalo do vysokého velení, a dokonce i do vysokých funkcí v rámci civilní byrokracie. Tradiční mocenské struktury byly vážně narušeny a řada provincií byla v podstatě nezávislá na centrální vládě. V této situaci se vojska stala klíčovými mocenskými hráči.⁴³

Nejmocnější regionální armádou se stala na počátku 20. století armáda *Beiyang* se sídlem v severních čínských provinciích. Tato armáda podléhala autoritě *Jiiana Š'-kchaje* a měla nejlepší výcvik a disponovala moderními zbraněmi.⁴⁴

Během vlády severních militaristů v Číně došlo k charakteristickému posunu od státem ovládané občanské byrokracie držené ústřední autoritou k vojensky ovládané kultuře držené mnoha skupinami, přičemž se moc přesouvala z vojevůdce na vojevůdce. Drtivá většina regionálních militaristů byla „statická“, což znamená, že jejich hlavním cílem bylo zajistit a udržet kontrolu pouze nad určitou částí svého území.⁴⁵

„Politika vzájemného rovnání se“ bránila jakémukoli severnímu militaristovi, aby mohl zcela ovládnout systém. Když jeden válečník začal být příliš mocný, ostatní se spojili, aby ho zastavili. Násilí mezi jednotlivými severními militaristy nebylo v prvních letech časté, protože žádný z nich se nechtěl pouštět do příliš závažných bojů. Válka by přinesla značné riziko poškození vlastních sil. Žádný z vojevůdců nedisponoval takovou ekonomickou kapacitou ani logistickou silou, aby svým protivníkům zasadil rozhodující úder. V nejlepším případě si mohli podrobit si nějaké další menší území. Nikdo nemohl dobýt celou zemi a zavést ústřední vládu. S postupem dvacátých let se střety mezi geopolitickými celky co do počtu i intenzity šířily. Cílem obvykle bylo co nejvíce poškodit nepřítele, a získat si tak výhodnější vyjednávací pozici.⁴⁶

42 MCCORD, EA. *The Power of the Gun: The Emergence of Modern Chinese Warlordism*. Berkeley, California: University of California Press, 1993, s. 29.

43 HSU, I. C. Y. . *The Rise of Modern China*. Oxford University Press, 1990.

44 SHAN, PF. *Yuan Shikai: A Reappraisal*. University of British Columbia Press, 2018. ISBN: 978-0-7748-3778-1, s. 174.

45 ROBERTS, JAG. 1989. "Warlordism in China". *Review of African Political Economy*. 1989.4(45/46): 26–33.

46 Tamtéž, s. 107-108.

3.2 Vlása severních klik

Vláda severních militaristů probíhala v období historie Čínské republiky, kdy si zároveň kontrolu nad zemí v letech 1916 až 1928 rozdělily bývalé vojenské kliky armády *Beiyang* s dalšími frakcemi.⁴⁷

Během první světové války se setkáváme s pojmem „klika“, v originálu *junfa*. Tento pojem se stal populárním až v 20. letech 20. století. Popisuje chaos v Číně, kdy vojenští vůdci z jednotlivých provincií přebírali vládu a vytvořili tak období známé jako éra vlády severních militaristů. V Číně se termín *junfa* zpětně používá k popisu vůdců regionálních armád, kteří vyhrožovali nebo používali násilí k rozšíření své vlády.⁴⁸ Severní militaristé vládli jednotlivým vojenským klikám na severním území Číny. Klika pak představuje skupinu jednotlivců, kteří se vzájemně ovlivňují a sdílejí podobné zájmy a vize.⁴⁹

Vojenské kliky za doby vlády severních militaristů jsou všeobecně děleny na severní a jižní (viz Příloha 4). Severní frakci tvořily jednotlivé kliky na severu Číny vzniklé z fragmentace bývalé armády *Beiyang*. Většina klik spadala pod vedení generálů, kteří bývali podřízenými generála Jüan Š' - chaje. Po jeho smrti v roce 1916 došlo k jejich rozdělení a vytvoření klik. Jižní frakci naopak představovaly vojenské kliky tvořené regionálními a revolučními vůdci, kteří převzali moc po pádu dynastie Čching. Na jihu se jednalo konkrétně o hnutí Kuomintang pod vedením Sunjatsena, Komunistickou stranu Číny, Yunnanskou kliku, která vznikla roku 1911, a do jejíhož čela byl dosazen guvernér Cai, a několika dalších menších klik. Po smrti *Jüan Š'-kchaj* v roce 1916 se politická situace v Číně značně zkomplikovala. *Jüan Š'-kchaj* byl totiž jednou z nejmocnějších postav v Číně a po jeho smrti najednou mnoho vojenských velitelů a politiků usilovalo o získání moci nad celou zemí.⁵⁰

3.2.1 Nadvláda An-chuej

Mezi lety 1916 a 1920 vznikla v Číně vlivná síla známá jako „klika An-chuej“. Tato mocná skupina se skládala z provinčních guvernérů a vojenských vůdců, kteří se společně snažili udržet svou politickou dominanci. Pozoruhodné osobnosti jako Feng Kuo-Čang, Tuan Čchü a Sü Š'tály v čele tohoto hnutí a dovedně získaly podporu několika provincií, včetně Shandong, An-chuej, Chili a Shanxi. V důsledku jejich úsilí samotné uskupení mělo obrovský potenciál pro budoucí expanzi.⁵¹

47 MIN, M. 2017. *The Revival of China, Volume 1*. CreateSpace Independent Publishing Platform. ISBN: 9781976739583, s. 126.

48 WALDRON, A. 1991. "The warlord: Twentieth-century Chinese understandings of violence, militarism, and imperialism". *American Historical Review*. 96 (4): s. 1085–1086.

49 TICHY, N. 1973. "An Analysis of Clique Formation and Structure in Organizations". *Administrative Science Quarterly*. 18(2): s. 194.

50 FENBY, J. *The Penguin History of Modern China: The Fall and Rise of a Great Power, 1850-2008*. London: Penguin Books, 2009. s. 147-148.

51 Tamtéž, s. 147-149.

Klika An-chuej se rychle dostala k moci díky dobře financované armádě a silným vojenským kampaním. Generál Duan Qirui získal zásadní podporu od vlivných zahraničních spojenců, zejména Japonska, jež považovalo skupinu za spolehlivou. Tento zásadní krok byl nezbytný kvůli pokračujícím bojům Číny s vnitřní nestabilitou a zahraniční intervencí. An-chuej se podařilo svou pozici zajistit s pomocí její působivé armády, finančními zdroji a neochabující japonské podpoře.⁵²

Frakce An-chuej zahájila implementaci různých politických a finančních reforem. Mezi tyto změny patřilo zřízení „Druhého vojenského přechodného úřadu“ a zavedení nové měnové struktury. An-chuej tímto krokem očekávala zlepšení ekonomického stavu a posílení své vojenské moci.⁵³ Jejich agendě však bránily nepokoje studentů a nespokojenost obyvatelstva po dalších vojenských výbojích.⁵⁴

An-chuej se snažila situaci uklidnit vytvořením koaliční vlády s Kuomintangem, který vedl Sunjatsen. Nicméně tato spolupráce se ukázala jako dočasná, protože Sunjatsen měl odlišné cíle než samotná klika.⁵⁵ V roce 1920 došlo ke zlomu, když Sunjatsen opustil koaliční vládu a přesídlil na jih Číny, kde založil vládu Kuomintangu. Tento krok lze považovat jako zlomový, protože se rozšířila politická a geografická dělicí linie mezi severními a jižními silami.⁵⁶

Téhož roku došlo k válce mezi klikami Č'-li a An-chuej kvůli politickým a vojenským ambicím obou skupin. V té době An-chuej hrála prim v severní Číně a snažila se prosadit v celé zemi. Č'-li, jež ovládala Peking a některé další provincie, chtěla naopak udržet kontrolu nad hlavním městem a zabránit tak expanzi moci An-chuej.⁵⁷ (viz Příloha 5)

V průběhu války se obě skupiny snažily získat podporu od dalších vojenských velitelů a politických stran v celé zemi. An-chuej disponovala silnou armádou. Na druhé straně kliku Č'-li podporovali silní političtí partneři (kromě domácí kliky Feng-tchien také Spojené státy americké nebo Velká Británie). Kromě toho měla větší finanční možnosti. Obě zahraniční mocnosti podporovaly Č'-li pro její náklonnost k zachování statu quo a udržení stability v zemi, což bylo i v jejich zájmu. Navíc Č'-li ovládala Peking, což chápaly zahraniční mocnosti jako klíčové.⁵⁸ Samotný konflikt trval několik měsíců a vedl k mnoha ozbrojeným střetům mezi oběma stranami. Nakonec ještě téhož roku zvítězila klika Č'-li a její protivníci museli ustoupit.⁵⁹

52 MCCORD, E.A. *The Power of the Gun: The Emergence of Modern Chinese Warlordism*. University of California Press, 2009, s. 84-87.

53 FAIRBANK, J.K. *The Cambridge History of China: Republican China 1912-1949, Part 1*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.

54 SPENCE, J. D. *The Search for Modern China*. New York: W.W. Norton & Company, 1999. s. 316-317.

55 FAIRBANK, J. K. a GOLDMAN, M. *China: A New History*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press, 2006. s. 209-211.

56 SPENCE, J. D. *The Search for Modern China*. New York: W.W. Norton & Company, 1999. s. 322-323.

57 WESTAD, O. A.. *Restless Empire: China and the World since 1750*. New York: Basic Books, 2012. s. 195-196.

58 LIU, X.. "A Partnership in Peril: Britain and Japan and their Anti-An-chuej Campaigns in Northern China, 1919-1921." *Journal of Contemporary History* 39, no. 3 (2004): s. 363-381.

59 SPENCE, J. D. *The Search for Modern China*, 2nd Edition. New York: W. W. Norton & Company, 2013. s. 321.

3.2.2 Hegemonie Č'-li

Klika Č'-li pocházela z provincie obklopující Peking, nynější provincii *Che-pej*. Tvořili ji důstojníci, jenž byli nespokojeni s vedením sousední kliky An-chuej, a kteří se shromážďovali kolem *Feng Guozhanga*. Tato organizace úzce spolupracovala se Západními mocnostmi (zejména Velkou Británií a Spojenými státy americkými). Mimo to se tato frakce účastnila za svoji krátkou existenci mnoha velkých bitev. Po vítězné válce s klikou An-chuej převzala moc, již však záhy ztratila v konfliktu s klikou *Feng-tchien*. Nakonec byla armáda Č'-liské kliky zničena během severního pochodu.⁶⁰

Válka mezi klikami Č'-li a An-chuej o kontrolu nad armádou Beiyang proběhla v roce 1920, ale kořeny konfliktu sahaly až do roku 1917, kdy militarista vládnoucí provincie An-chuej požadoval přímý vojenský střet s jižními revolucionáři a chtěl na jih pochodovat s armádou. Oplýval ambicí zničit jižní vojevůdce a sjednotit Čínu. Klika Č'-li však upřednostňovala diplomacii a snahu o kompromis bez krvavého středu. Vládce An-chuej vytvořil vlastní soukromou armádu, s níž vpadl do Mongolska. Feng-tchienská klika, která se nacházela v sousedním Mandžusku, se obávala svého napadení, a tak se přidala ke Č'-li. Tyto dvě frakce na svoji stranu navíc získaly i Velkou Británii a Spojené státy americké. Na straně kliky An-chuej stáli Japonci.⁶¹ An-chuej byla poražena, což vedlo i k trvalému rozpadu armády Beiyang. Č'-li zvítězila za podpory kliky Feng-tchien, jež tak získala možnost podílet se na sestavení vlády. Toto uspořádání přetrvalo až do první války mezi klikami Č'-li a Feng-tchien v roce 1922.⁶²

Vztahy mezi Č'-li a Feng-tchien působí vskutku složitě. Přestože se obě strany nejprve v roce 1920 spojily proti klice An-chuej, tak se poměrně brzy k sobě otočily zády. V roce 1922 došlo mezi nimi k otevřenému konfliktu o kontrolu nad severovýchodní provincií Liao-ning.⁶³ Samotná válka vypukla v souvislosti se spory o moc v tomto strategicky důležitém regionu pro těžbu uhlí a výrobu oceli. V té době se Feng-tchien snažila o posílení svého vlivu v severovýchodní Číně a ovládnutí Liao-ningu, zatímco Č'-li chtěla kontrolu nad touto oblastí udržet. Konflikt doprovázený několika krvavými střety skončil porážkou Feng-tchienu.⁶⁴ (viz Příloha 5)

K druhému válečnému konfliktu mezi Č'-li a Feng-tchien došlo v letech 1924-1925, což bylo výsledkem vzájemných nepřátelství a neshod mezi oběma klikami ohledně kontroly nad vládou. V roce 1924 se Feng-tchien spojil v boji proti Č'-li s další klikou, An-chuej. Konflikt následně

60 NATHAN, A. *Peking Politics 1918–1923: Factionalism and the Failure of Constitutionalism*. Center for Chinese Studies, 1998. ISBN: 9780892641314, s. 320.

61 WANG, KW. *Modern China: An Encyclopedia of History, Culture, and Nationalism*. Tylor & Francis, 1997. ISBN: 978-0-8153-0720-4, s. 419.

62 Tamtéž, s. 419

63 WRIGHT, Richard N. J. *The military collapse of China's Ming Dynasty, 1618-44*. London: Routledge, 2019, s. 79-80.

64 FENBY, Jonathan. *The Penguin History of Modern China: The Fall and Rise of a Great Power, 1850-2008*. Penguin UK, 2019.

eskaloval do otevřené války, během níž obě strany bojovaly o Peking. Podle názvu hlavního města bychom mohli příhodně označit tuto událost jako „Pekingský puč“. Během války samotné se obě strany těšily zahraničním sympatiím. Feng-tchien získala podporu od Japonska, zatímco Č'-li podporoval Sovětský svaz. Válka skončila o rok později, kdy se Č'-li vzdala a nuceně opustila Peking. Feng-tchien poté město ovládla a kontrolovala vládu. Druhá válka mezi oběma zmíněnými stranami způsobila velké škody na infrastruktuře, stála spoustu lidských životů a dále zhoršila již tak složitou politickou situaci v Číně. Samotná válka ukázala, že jednotlivá uskupení nejsou schopna spolupracovat na řešení vnitřních problémů a světové mocnosti mohou mít veliký vliv na čínskou politiku.⁶⁵

3.2.3 Vedoucí postavení Feng-tchien

Feng-tchienská klika byla jednou z několika nepřátelských vojenských frakcí, které tvořily ranou Čínskou republiku během éry vlády severních militaristů. Jméno získala díky provincii Feng-tchien (nyní Liaoning) a operovala z územní základny zahrnující tři severovýchodní provincie, které tvořily Mandžusko. Vojevůdce Čang Cuo-lin, známý jako „starý maršál“, vedl kliku s podporou Japonska.⁶⁶ Čang Cuo-lin se snažil upevnit svoji moc s podporou japonské vlády, ale stejně jako vlády předchozí, i ta ale čelila mnoha výzvám a peripetiím jako korupce, kriminalita nebo nespokojenost lidu.⁶⁷ Kromě toho se vyskytovaly také další ambiciózní politické kliky v jiných částech země. Kuantung na jihu a také již zmíněné Č'-li, jež disponovalo slušnou vojenskou základnou. V roce 1925 došlo k eskalaci konfliktů mezi Feng-tchien a dalšími politickými frakcemi, což vedlo v podstatě k občanské válce a dalšímu oslabení centrální vlády.⁶⁸

Síla Feng-tchienské kliky začala klesat uprostřed severní expedice Kuomintangu. V roce 1928, když ustupovala na sever, japonští atentátníci vyhodili do povětří vlak, v němž byl přítomen samotný Čang Cuo-lin. Záhy se po této události ujal samotné kliky jeho syn, Čang Süe-liang. Ten se později zavázal spolu se svou armádou vládě Kuomintangu v Nankingu. Ze zbytků Feng-tchienské kliky se tak vytvořila Severovýchodní armáda, jež vznikla po sjednocení.⁶⁹

65 JOWETT, P.S. *China's Wars: Rousing the Dragon 1894-1949*. Oxford: Osprey Publishing, 2013, s. 125-126.

66 DREYER, ED. *China at War 1901-1949*. Routledge, 2014., s. 122.

67 KENNEDY P. M., *The Warlord's Crisis in China, 1924-1925* (Stanford, CA: Stanford University Press, 1980), 59-60.

68 MEISNER, M. *The Significance of the Chinese Revolution in World History*. In *Mao's China and After: A History of the People's Republic*, Third Edition, 17-65. New York: Free Press, 1999., s. 22.

69 KWONG, CM. 2017. *War and Geopolitics in Interwar Manchuria: Zhang Zuolin and the Fengtian Clique during the Northern Expedition*. Brill, ISBN: 978-90-04-34084-8, s. 118.

3.2.4 Porážka severních militaristů Kuomintangem

Kuomintang rozhodně nebyl uvnitř jednotnou stranou, která by táhla za jeden provaz. Část strany totiž tvořila komunistická menšina ponoukaná ze Sovětského svazu.⁷⁰ Po smrti Sunjatsena se vedení strany chopil ambiciózní armádní generál Čankajšek.

Pod jeho dohledem vznikla *Národní revoluční armáda*, jež pocházela z jižních provincií.⁷¹ Armáda se pak roku 1926 dala pod jeho velením na takzvaný Severní pochod, jehož cílem bylo svrhnout vládu severních militaristů. Národní revoluční armáda se v rámci Severní expedice rozdělila do několika proudů. Severní kolona vedená Wang Ťin-Wejem o zhruba 50 000 mužích vyrazila dobýt území provincií Wu-chan a Čeng-čou. Východní kolona, již velel sám Čankajšek, se vydala podél čínského pobřeží, kde měla za cíl dobýt všechna města až k Šanghaji.⁷²

Nutno podotknout, že Severní pochod slavil úspěchy. Do roku 1927 dokázal převzít moc hned ve čtyřech čínských provinciích a na svoji stranu se mu podařilo získat jednoho z militaristů, generála *Feng Jü-sianga*, který spravoval dvě další provincie. Na počátku téhož roku se Čankajškovi povedlo dobýt Šanghaj a uskutečnit tam politický převrat. Tímto aktem celý Severní pochod úspěšně skončil. Nanking byl vyhlášen za hlavní město a Čankajšek mohl připravovat plány na vpád do Pekingu.⁷³ Nicméně zhruba v téže době jeho někdejší spojenec Wang Ťin-Wej vyhlásil ve Wu-chanu národní vládu, kterou se „Rudému generálovi“ podařilo díky podpoře místních militaristů úspěšně porazit.⁷⁴

Po této zdařilé akci se pokusil Čankajšek o pravicový převrat v rámci vlastní strany, při němž se chtěl zbavit komunistů. Čankajšek chtěl zabránit odštěpení komunistů z Kuomintangu, a znemožnit jim tak usilovat o získání moci v Číně. Dosáhnout toho chtěl i za pomoci násilí a spojil své síly s takzvaným Zeleným gangem.⁷⁵ Společnými silami pak na jaře téhož roku rozpoutali Šanghajský masakr. Všichni komunisté byli vyloučeni ze strany a rozsáhlé masakry označované souhrnně jako „bílý teror“ probíhaly po celé zemi. Během dubna bylo v Šanghaji zabito více než 12 000 lidí. Vraždy vyhnaly většinu komunistů z měst na venkov, kde Kuomintang neměl takovou sílu.⁷⁶ V následujícím roce zemřelo v celé Číně při protikomunistických čistkách více než 300 000

70 LIŠČÁK, V. *Čína*. 1. vydání, Praha: Libri, 2002. ISBN: 978-80-727-7109-7, s. 142.

71 BAKEŠOVÁ, I. *Čína ve XX. století*. Díl 1. 1. vydání, Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN: 80-244-0251-3, s. 42.

72 Tamtéž, 42-43.

73 BUCKLE EBREY, P. *The Cambridge Illustrated History of China*. Cambridge, 1996, s. 271.

74 TAYLOR, Jay. *The Generalissimo: Chiang Kai-shek and the Struggle for Modern China*. 1. vydání. Belknap Press, 2009. ISBN 978-0674013746.

75 Zelený gang byl tajným spolkem operujícím v podsvětí Šanghaje, v němž distribuoval drogy. Právě toto uskupení se stalo Čankajškovým podporovatelem, jenž jeho členy využíval k terorizování levicových stoupenců jeho vlastní strany

76 MAYHEW, Bradley (2004). *Shanghai* (2nd ed.). Lonely Planet. p. 51. ISBN 978-1740593083.

lidí. Jeden z tehdejších nejslavnějších citátů někdejšího „Rudého generála“ zněl, že by raději omylem zabil 1000 nevinných lidí, než aby nechal uniknout jediného komunistu.⁷⁷

Některé odhady tvrdí, že si „bílý teror“ vyžádal miliony životů, většinou ve venkovských oblastech. Přesná čísla se bohužel nikdy nepodařilo získat.⁷⁸ Šanghajský masakr mimo jiné donutil komunistické křídlo Kuomintangu k ozbrojené rebelii, a tak právě tato událost je považována za spouštěč další občanské války na území Číny, která s přestávkami trvala od roku 1927 do roku 1949.⁷⁹ Nakonec v červnu 1928 si Čankajšek podrobil Peking a v Sunjatsenově mausoleu slavnostně prohlásil, že Čína byla sjednocena.⁸⁰

3.3 Čínské dění mimo severní kliky

Sledované období probíhalo v době, kdy zuřila první světová válka (1914-1918). Čína byla jednou ze světových mocností, jež se zúčastnily tohoto globálního konfliktu. Zpočátku však vystupovala jako neutrální stát, jehož se válečné dění netýká. Po smrti prezidenta Jüan Š'-kchaje došlo v Číně k politickému zápolení několika aktérů, kteří chtěli získat moc nad celou Čínou, ale pouze někteří z nich se chtěli války za hranicemi zúčastnit.⁸¹

V politickém boji o moc zvítězila vláda s Tuan Čchi-žuejem, jež se zapojit chtěla. Čína tak do konfliktu roku 1917 skutečně vstoupila, ačkoliv jako nepřímý aktér. Čína poslala do Velké Británie a Francie dělníky (až 150 000 mužů), kteří v těchto zemích měli povinnost vstoupit do bojů. Takto nepřímo se Čína vojensky podílela na první světové válce. V čínské domovině však tímto aktem ubyl významný podíl dělníků a pracovní síly.⁸²

„Čína vstoupila do první světové války čtyři měsíce po Spojených státech, 14. srpna 1917. Stejně jako ony tak učinila na straně Dohody a vyhlásila válku Německu a Rakousku-Uhersku. Zemi, tehdy sousedící s koloniálním územím, šlo především o udržení svého území po skončení války. Například o Šantungský poloostrov usilovaly státy z obou válečných stran. V té době Německo okupovalo poloostrov Šantung. Elity v Číně se ale domnívaly, že by Čína měla vstoupit do války, protože jedině vítězství a nové rozdělení světa jí umožní toto území znovu získat.“⁸³

Po skončení prvního světové války a poválečné konferenci v Paříži došlo 4. května 1919 k masivní vlně protestů. Skupina čínských diplomatů, která odcestovala do Francie k poválečným

77 BARMOUIN, B., CHANGEEN, Yu. Zhou Enlai: A Political Life Archived 25 March 2017 at the Wayback Machine. Hong Kong: Chinese University of Hong Kong, 2006. ISBN 9629962802. s. 38.

78 MEISNER, Maurice (2006). *Mao's China: A History of the People's Republic*. ISBN 978-0745631066.

79 BUCKLE EBREY, P., *The Cambridge Illustrated History of China*. Cambridge, 1996, s. 272-273.

80 Chiang Kai-Shek Overview. *Chinese History for Teachers* [online]. [cit. 2023-06-15]. Dostupné z: <https://chinesehistoryforteachers.omeka.net/exhibits/show/chiang-kai-shek/chiang-kai-shek-overview>

81 BAKEŠOVÁ, I. *Čína ve XX. století*. Díl 1. 1 vydání, Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN: 80-244-0251-3, s. 24.

82 WRIGHT, DC, *The History of China*. Santa Barbara, 2011, s. 127.

83 SYROVÝ, S. 2014. *Čína vstoupila do Velké války po třech letech, Číňané ale byli na frontě už dříve* [online].

Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1021751-cina-vstoupila-do-velke-valky-po-trech-letech-cinane-ale-byli-na-fronte-uz-drive>

dohodám, se rozhodla ponechat poloostrov Šantung Japoncům. Proti tomuto rozhodnutí protestovalo na náměstí *Tchien-an-men* (náměstí Nebeského klidu) okolo 3000 lidí, z nichž převážnou většinu tvořili studenti. Demonstrace však neproběhly pouze v Pekingu, ale šířily se následně po celém území Číny.⁸⁴

Po protestech došlo k represím na studentech. Byly uzavírány školy, studenti a intelektuálové byli mláceni a zavíráni do vězení. Tyto státní represe se však setkaly s velkým odsouzením ze strany lidu, jenž se pokoušel pomocí masových stávek prosadit propuštění zatčených. Pod tímto tlakem musela čínská vláda ustoupit a studenty i intelektuály propustila. Jediným prostředkem, jímž mohli dát studenti a intelektuálové beztrestně najevo své postoje, se stala literatura, a z toho důvodu je nově vzniklé „Hnutí 4. května“ proslulé po celém světě jako hnutí literární.⁸⁵

84 FAIRBANK, JK. *Dějiny Číny*. 1 vydání, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN: 80-7106-249-9, s. 306.

85 Tamtéž, s. 308.

4 Geopolitické vztahy světových mocností se severními militaristy

4.1 Japonsko

Na konci 19. a počátkem 20. století se Japonsko stalo sebevědomou velmocí a hlavním asijským lídrem. Svůj vliv chtělo ovšem šířit dále. Začátek první světové války těmto ambicím přál. Japonsko tak příliš dlouho neváhalo a okamžitě se i díky alianční smlouvě s Velkou Británií připojilo na stranu Dohody. Do záležitostí, ke kterým docházelo na evropském území, se však Japonsko nezapojovalo. Celosvětový konflikt chápalo spíše jako skvělou příležitost pro to, aby mohlo opět posílit své postavení na území pevninské Číny, která měla příliš práce sama se sebou, než aby se zapojovala do světového konfliktu nebo se efektivně bránila svému sousedovi.⁸⁶

Japonsko na počátku 1. světové války neváhalo a urychleně obsadilo čínská území, která podléhala správě Německa, jež bojovalo na straně zneprátelených Centrálních mocností. Posléze pak Japonsko čínské vládě roku 1915 zaslalo seznam „jedenadvaceti požadavků“. Požadavky si lze vyložit jako přímý pokus Japonska podrobit si Čínu a přeměnit ji na novou japonskou kolonii. Japonsko žádalo o předání správy nad oblastí poloostrova Šantung, Mandžuska i části Mongolska. Dále chtělo ovládat centrum čínského hutnictví, žádalo o zákaz postupovat jakékoli čínské území nějaké třetí straně. Mimo to požadovalo dosazení japonských politiků do vrcholných pozic v rámci čínského finančnictví i bezpečnosti nebo také, aby na území Číny mohli stavět nové železniční tratě pouze Japonci.⁸⁷ Prezident Jüan Š'-kchaj, jenž stál roku 1915 ještě v čele Číny, až na některé body přijal všechny požadavky, které Japonsko kladlo. Potřeboval totiž svoji plnou pozornost soustředit na udržení si vlastní moci v rámci Číny a na zjednání pořádku v rámci země. Jak již bylo zmíněno, roku 1916 prezident Jüan Š'-kchaj zemře a rozhoří se mocenské boje o vládu v Číně.⁸⁸

Moci se chopili severní militaristé a centrální vláda sídlící v Pekingu v čele se severním militaristou Tuan Čchi-žuejem. Ten sympatizoval se zapojením Číny do probíhajícího globálního konfliktu. Čína tak do války roku 1917 opravdu vstoupila, avšak pouze z toho důvodu, aby mohla vzdorovat Japonsku a znovu tak získat původně německé državy na své půdě pod svoji správu. Předpokládala totiž, že Dohoda, na jejíž stranu se přidala, válku vyhraje a během poválečných reparací jí bude muset Německo své državy oficiálně postoupit, čímž o ně připraví Japonsko, které je obsadilo a spravovalo nelegitimně.⁸⁹

86 YANAGA, C. 1999. *The Military and the Government in Japan*. The American Political Science Review. 35(3): s. 528-539.

87 BAKEŠOVÁ, I. Čína ve XX. století. Díl 1. 1 vydání, Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN: 80-244-0251-3, s. 23.

88 Tamtéž, s. 23.

89 WRIGHT, DC, *The History of China*. Santa Barbara, 2011, s. 127.

Na poválečné konferenci v Paříži v roce 1919 se k překvapení Číny rozhodlo, že německé državy na území Číny připadnou Japonsku. Čína toto rozhodnutí považovala za zradu. Po čase však vyšlo najevo, že nová vláda pod vedením Tuana Čchi-žueje toto postoupení nakonec uznala výměnou za to, že Číně poskytly západní státy nemalé finanční půjčky. Toto rozhodnutí a jeho následné uznání pobouřilo čínský lid, jenž vyšel protestovat do ulic. To ale nebylo nic platné a na samotném řešení ani protesty nic nezměnily.⁹⁰

Mandžuskou oblast, jež připadla Japonsku, měl ve správě severní militarista Čang Cuo-lin, kterého Japonci plně podporovali, k čemuž se vojevůdce otevřeně hlásil. Stejně tak Japonci podporovali i kliku An-chuej, jež chtěla potlačit vojensky bouřící se jižní provincie a vstoupila do boje s klikou Č'-li, podporovanou Velkou Británií a USA. Kliku An-chuej rozdrtila aliance klik Č'-li a mandžuské kliky Feng-tchien, která tak získala moc. Japonci však i nadále podporovali zbytky An-chuejské kliky, jež se později spojily právě s jednou z vládnoucích klik Feng-tchien proti druhé vládnoucí klice Č'-li. Klikám podporovaným Japonci se podařilo zvítězit a vlády se tak chopila nově pouze samotná klika Feng-tchien. Čínské obyvatelstvo bylo zděšeno převratem, jež klika Feng-tchien s podporou Japonců provedla. Z tohoto důvodu proběhlo proti tomuto postupu mnoho povstání. Feng-tchien následně dosadil k moci loutkovou vládu.⁹¹

Japonsko hrálo mimo jiné důležitou roli při porážce severních militaristů v roce 1928, kdy se připojilo ke Spojeným státům a Velké Británii v podpoře Kuomintangu.⁹² Poskytovalo mu finanční pomoc, vojenský výcvik, dodávky zbraní, střeliva a tak podobně. Japonci navíc poskytovali technickou a logistickou podporu při samotné organizaci a realizaci vojenských operací.⁹³

Nutno však dodat, že přes to všechno došlo ještě v témže roce k incidentu mezi KMT a Japonskem u města Ťi-nan, do něž vstoupila japonská vojska, jež jej považovala za oblast své sféry vlivu. Celý konflikt započal 3. května 1928 jako spor mezi Čankajškovou Národní revoluční armádou (NRA) a japonskými vojáky a civilisty v Ťi-nanu, hlavním městě čínské provincie Šan-tung. Japonští vojáci byli do provincie Šan-tung vysláni, aby chránili japonské obchodní zájmy v provincii, které byly ohroženy postupem Čankajškovy Severní expedice s cílem sjednotit Čínu pod vládou Kuomintangu. Když se NRA přiblížila k Ťi-nanu, stáhla se z oblasti armáda Sun Čchuan-fanga spojená s Pej-jangovou vládou, což umožnilo mírové obsazení města NRA. 2. května se jednotkám NRA zpočátku podařilo koexistovat s japonskými vojáky rozmístěnými kolem japonského konzulátu a obchodů a Čankajšek přijel vyjednat jejich stažení. Tento klid byl však porušen následujícího rána, kdy při sporu mezi Číňany a Japonci zahynulo 13-16 japonských civilistů. Následný konflikt si

90 FAIRBANK, JK. *Dějiny Číny*. 1 vydání, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN: 80-7106-249-9, s. 306.

91 WALDRON, A. *Od války k nacionalismu: China's Turning Point, 1924-1925*, 1995, s. 5.

92 BULLIET, R.W. *The Columbia Guide to Modern Chinese History*. New York: Columbia University Press, 2000.

93 FENBY, J. *Chiang Kai-Shek: China's Generalissimo and the Nation He Lost*. New York: Carroll & Graf Publishers, 2004. str. 122. ISBN 0786713444.

vyžádal tisíce obětí na straně NRA, která z oblasti uprchla a pokračovala na sever směrem k Peking, a město zůstalo pod japonskou okupací až do března 1929.⁹⁴

Následně v roce 1928, kdy Kuomintang úspěšně dobyl Peking po vítězném Severním pochodu, obě výše zmíněné strany uzavřely obchodní dohodu, jež umožnila oboustrannou výměnu zboží.⁹⁵ Kromě toho KMT s Japonskem podepsalo Tanaka-Feng-tchien dohodu, jež deklarovala spolupráci mezi KMT a vládou Feng-tchiengu, která ovládala Mandžusko. Hlavní cíl této spolupráce je možné chápat jako obranu proti možné hrozbě rozpínivosti komunismu na čínském území.⁹⁶

4.2 Svaz sovětských socialistických republik (SSSR), dříve Rusko

V březnu roku 1917 propukla na ruském území v důsledku sociálních nepokojů revoluce a bylo svrhnuto carské řízení, jež nahradilo demokratické státní zřízení. To však v Rusku nemělo dlouhého trvání, jelikož ještě téhož roku došlo k další revoluci, jejímž výsledkem se stalo nastolení vlády bolševického režimu, v jehož čele stanul *V. I. Lenin*.⁹⁷

Po bolševické revoluci a vzniku Sovětského svazu se bývalé carské impérium ukázalo jako hlavní protiváhou síl imperialismu a jeho cílem bylo rozšířit dosah dělnické revoluce po celém světě. Během tohoto období byla Čína rozděleným národem, přičemž většinu jejího území ovládaly militaristické frakce. V jižní oblasti Kantonu (Guangzhou) se vláda Národní strany (Kuomintang) v čele se Sunjatsenem snažila sjednotit Čínu.⁹⁸

Za vlády severních militaristů se komunistická vláda v Rusku snažila hájit si své vlastní zájmy na území Číny nepřímou cestou. Komunistickému Rusku se hodilo, aby se na čínském území chopila vlády strana s komunistickými a socialistickými tendencemi, s níž by se dala navázat spolupráce. Z toho důvodu „nepřímou cestou“ pomáhala čínským odbojářům bojovat vůči militaristům.

Sovětský svaz vyslal na čínské území své poradce prostřednictvím *Kominterny*, což byla komunistická organizace, která vznikla roku 1919 a měla za cíl šířit komunistické myšlenky za hranicemi SSSR, a to použitím všech dostupných prostředků.⁹⁹ Ti měli pomoci Kuomintangu stát se dobře organizovanou stranou leninského typu a zároveň poradit, jak v boji proti militaristům vytvořit jednotnou frontu s nově vzniklou *Komunistickou stranou Číny* (KSČ), která byla založena čínskými

⁹⁴ WEI, Shuge. *Beyond the Front Line: China's rivalry with Japan in the English-language press over the Jinan Incident, 1928*. Cambridge University Press, 2013, 37.

⁹⁵ Tamtéž, s. 254-255.

⁹⁶ LARY, D. *The Chinese People at War: Human Suffering and Social Transformation, 1937-1945*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, s. 32-34.

⁹⁷ ZUBOV, AB. *Dějiny Ruska I*. 1 vydání, Praha: Argo, 2014. ISBN: 978-80-245-2033-9, s. 687.

⁹⁸ LIPOLD, T. 2022. *Rusko-čínské vztahy v dějinném kontextu* [online]. Dostupné z: <https://sinopsis.cz/rusko-cinske-vztahy-v-dejinnem-kontextu/>

⁹⁹ FISHER, HH. *The Communist Revolution: An Outline of Strategy and Tactics*. Stanford University Press, 1955, s. 13.

levicovými intelektuály. Ve skutečnosti však byl vznik této strany iniciován právě Kominternou napojenou na sovětskou rozvědku.¹⁰⁰

Nově vzniklá Komunistická strana čerpala inspiraci z děl Karla Marxe, zastávala klasické socialistické, nacionalistické, marxistické a leninistické myšlenky. Většina zakladatelů této strany studovala během svého mládí v zahraničí, konkrétně v Evropě, odkud též čerpala notnou dávku inspirace, a to zejména z Francie, kde v tu dobu stoupala popularita dělnických stran a dělnického hnutí.¹⁰¹

K prvnímu oficiálnímu sjezdu čínské komunistické strany došlo až roku 1921 v Šanghaji. Důvodem sjezdu byl příjezd sovětských poradců z Kominterny (kteří předtím navštívili i představitele Kuomintangu).¹⁰² Komunistická strana Číny však ve svých počátcích představovala pouze velmi malou a nevlivnou sílu, a proto Kominternu plánovala infiltrovat komunisty do Kuomintangu. Svou vytouženou revoluci tak chtěli provést skrze toto „národně buržoazní“ hnutí.¹⁰³ Tento komunistický plán se však nesetkal s úspěchem. Kominternu totiž netušila o plánovaných čistkách, jejichž prostřednictvím se roku 1927 Čankajšek zbavil všech komunistů, kteří ve straně figurovali.¹⁰⁴

Bylo by nedbalé nezmínit, že role komunistické strany v událostech, které se odehrály uvnitř čínského území, byla nakonec rozporuplná. Na jedné straně to byl právě Sovětský svaz, jenž prostřednictvím Kominterny inicioval založení Komunistické strany Číny, a který radil hnutí Kuomintang, jak svrhnout vládu severních militaristů v Číně. Sovětskému svazu tak mohou Číňané přičíst velkou zásluhu na státním převratu, k němuž došlo v roce 1927. Na straně druhé však Sovětský svaz nepočítal s postavou a postojem lídra Kuomintangu, Čankajška, který se rozhodl proti komunistům ve své vlastní straně postavit opravdu krutým způsobem. Díky Čankajškovi tak ztratila Kominternu, respektive Sovětský svaz, vliv na další dění v rámci čínského území, a jejich vynaložená energie a finance tak přišly doslova vniveč.

Ruské impérium a posléze Sovětský svaz za vlády severních militaristů stál proti centrální vládnoucí vládě, i proti severním militaristům. Z toho důvodu se snažili pomoci posílit a sjednotit jižní provincie s vládou Kuomintangu a Komunistické strany Číny, aby vytáhli proti severním militaristům, svrhli jejich vládu a chopili se moci nad celou Čínou. Za zmínku také stojí

100 LIPOLD, T. 2022. *Rusko-čínské vztahy v dějinném kontextu* [online]. Dostupné z: <https://sinopsis.cz/rusko-cinske-vztahy-v-dejinnem-kontextu/>

101 LIŠČÁK, V. *Čína*. 1. vydání, Praha: Libri, 2002. ISBN: 978-80-727-7109-7, s. 141.

102 FAIRBANK, JK. *Dějiny Číny*. 1. vydání, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN: 80-7106-249-9, s. 318.

103 LIPOLD, T. 2022. *Rusko-čínské vztahy v dějinném kontextu* [online]. Dostupné z: <https://sinopsis.cz/rusko-cinske-vztahy-v-dejinnem-kontextu/>

104 FAIRBANK, JK. *Dějiny Číny*. 1. vydání, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN: 80-7106-249-9, s. 320.

neúspěšná mise sovětských poradců navázat bližší spojení se severním militaristou ovládajícím severní provincii sousedící s Ruskem, Feng Jü-siangem v letech 1925-1927.¹⁰⁵

SSSR měl strategické zájmy v severní Číně a potřeboval spojence, který by mu je pomohl prosadit. Sovětské vedení si tak vybralo prominentního čínského politického a vojenského vůdce Feng Jü-sianga jako jednoho ze svých hlavních spojenců v severní Číně a vyslalo poradce, aby mu pomohli posílit a indoktrinovat jeho armádu. Cílem této mise bylo navázat úzké vztahy s Fengem a jeho důstojníky, ovlivnit organizační a vojenské plánování jeho armády a prosazovat sovětské nacionalistické a ideologické zájmy. Mise sovětských poradců však skončila neúspěšně, a to z mnoha různých důvodů. Mezi ně patřily rozdílné politické názory, odlišné strategické zájmy a plány pro budoucnost Číny.¹⁰⁶

4.3 Velká Británie

V první řadě je nutné podotknout, že Velká Británie měla enormní zájem na tom, aby Čína zůstala celistvá. Nepřála si rozpad centrální moci v moc rozdělenou mezi jednotlivé provincie. Rozpad celistvosti chápala jako následek rozdělení jednotlivých provincií mezi evropské mocnosti. Velká Británie však chtěla jednotnou Čínu, s níž bude moci nadále obchodovat, a to nejintenzivněji ze všech evropských států. Pokud by vliv v Číně získaly i jiné evropské mocnosti, pak by mohl s obchodováním nastat konec.¹⁰⁷ Kromě toho se však Británie současně snažila i o oslabení Číny, protože by jinak z čínské strany mohlo hrozit vypovězení smluv, které se jeví jako nevyvážené a přijaté pod nátlakem.¹⁰⁸

Po první světové válce se na území Číny rozšiřovalo z cizích mocností pouze Japonsko. Západní velmoci, jež se do roku 1918 soustředily na válku v Evropě, však po válce už nechtěly tolerovat rozpínavost Japonska a jeho neustále narůstající vliv a moc. Velká Británie představovala po první světové válce stále mocnost, která v Číně měla nejvýznamnější obchodní zájmy. Z toho důvodu podporovala Velká Británie vládnoucí kliku Č'-li, s níž díky jejímu obchodnímu zaměření a Západu blízkému se smýšlení navazovala nejvíce obchodních spojení. Případné spory chtěla řešit diplomaticky a ne vojensky.¹⁰⁹

Opačné smýšlení měla klika An-chuej, jež postupně sílila a chtěla vojensky vpadnout do jižních provincií. Klika Č'-li roku 1920 porazila kliku An-chuej, a to s podporou Feng-tchien, a především Velké Británie a USA. Klika Feng-tchien se však roku 1924 rozhodla převzít veškerou

105 PETROV, D. 2018. *An unsuccessful mission: the short-lived alliance of the Soviet Union with warlord Feng Yuxiang, 1925-1927*. University of Victoria, s. 13.

106 Tamtéž, s. 13.

107 FERGUSON, N. *Britské impérium: cesta k modernímu světu*. 1 vydání, Praha: Prostor, 2007. ISBN 978-80-7260-175-2, s. 172.

108 Tamtéž, s. 174.

109 Články: realtimehistory.net. 2022. *New Great War Episode: China's Game of thrones- Chinese Warlord era 1922-1928 [online]*. Dostupné z: <https://realtimehistory.net/blogs/news/new-great-war-episode-chinas-game-of-thrones-chinese-warlord-era-1922-1928>

moc a s podporou Japonců porazila Č'-li, již výše zmíněná podpora vydržela až do tohoto konfliktu.¹¹⁰ Porážka Č'-li v roce 1924 vedla k tomu, že se Velká Británie a další západní mocnosti začaly soustředit na boj proti japonské expanzi v Číně. Jak uvádějí Fairbank,¹¹¹ Fenby¹¹² a Spence,¹¹³ v roce 1927 se Britové stali jedním ze signatářů Pařížských smluv, jež měly za cíl omezit japonskou agresi v Asii. Kromě toho v tomto roce Britové poslali své jednotky do Šanghaje, aby pomohly udržet pořádek a chránily zájmy britských obchodních společností v této oblasti.

4.4 Spojené státy americké (USA)

Po pádu císařské dynastie uznávaly USA nové republikové zřízení za jedinou a legitimní čínskou vládu. Spojené státy novou centrální vládu podporovaly, jelikož udržovala pod kontrolou množství mocných regionálních vojevůdců a mohla se zabývat čistě a pouze zahraniční politikou a ničím jiným.¹¹⁴

Roku 1915 vzneslo Japonsko vůči Číně a tehdejšímu prezidentovi Jüan Š'-kchajovi soubor tajných Dvaceti jedna požadavků. Požadavky žádaly značné rozšíření japonské kontroly nad Čínou. Japonsko by si ponechalo bývalé německé državy, jež dobylo na začátku první světové války v roce 1914. Kromě toho usilovalo o moc v mandžuské oblasti a v jižním Mongolsku. Splnění těch nejextrémnějších požadavků by znamenalo mít rozhodující hlas v čínských financích, policii a vládních záležitostech. Pátý oddíl by skutečně učinil z Číny protektorát Japonska, a tím by tak zásadním způsobem omezil vliv Západu v čínské oblasti.¹¹⁵

Roku 1914 Japonsko vstupuje do první světové války díky alianční smlouvě s Velkou Británií z roku 1902.¹¹⁶ Peking zveřejnil tajné požadavky, které na ně kladli Japonci v rámci Dvaceti jedna požadavků a apeloval na Washington a Londýn. V konečném urovnání z roku 1916 se po intervenci Velké Británie a USA Japonsko vzdalo části svých požadavků.¹¹⁷ Proč Spojené státy pomáhaly spíše zájmům čínským nežli japonským, odůvodnil ve svém prohlášení v roce 1915 americký předseda vlády. *Spojené státy sice mají v současné době silnější obchodní spojení navázáno s Japonskem nežli s Čínou, avšak výhledově mají zájem na tom, aby Čína byla silná a nezávislá než pod vlivem Japonska.* Prohlášení dále zdůraznilo, že si Spojené státy uvědomují důsledky neuznání Číny jako

110 Tamtéž

111 ;FAIRBANK, JK. *The Great Chinese Revolution, 1800-1985*. New York: Harper & Row, 1986, s. 112-113.

112 FENBY, J. *The Penguin History of Modern China: The Fall and Rise of a Great Power, 1850-2008*. London: Penguin Books, 2008, s. 186-187.

113 SPENCE, J. D. *The Search for Modern China*. New York: W. W. Norton & Company, 1999, s. 462-463.

114 BRAISTED, WR. *The United States and the American China Development Company, 1952*. Eastern Quarterly 11 (3): 147-165.

115 ROPP, P.S. *Heritage of China: Contemporary Perspectives on Chinese Civilization*. University of California Press, 1990. ISBN: 9780520064416, s. 10.

116 *Smlouva mezi Anglií a Japonskem (30.1.1902)* [online]. [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://prameny.historie.upol.cz/artkey/dbt_00F_0002_25_Smlouva_mezi_Anglii_a_Japonskem_1902.php

117 ARTHUR, S. 1960. *Wilson : The Struggle for Neutrality, 1914-1915*, s. 267-308.

autonomní a nezávislé entity, což by mohlo nevyhnutelně vést k postupné erozi amerického vlivu v oblasti Dálného východu a zhoršení bezpečnostní situace.¹¹⁸

Poválečné jednání o geopolitickém uspořádání původních německých držav na území Číny představovalo pro Čínu další ránu ze strany Západu. Z jednání v Paříži vyšlo, že území připadne Japonsku. Američtí diplomaté argumentovali tím, že je to v souladu s mezinárodně uznávanými smlouvami, jimiž se Čína Japonsku během první světové války zavázala. Čína se však s výsledkem poválečného vyrovnání nesrovnala a výsledkem se stal růst intenzivního nacionalismu charakterizovaného hnutím 4. května a tendencemi některých intelektuálů a aktivistů ve 20. letech 20. století hledat pomoc v Moskvě.¹¹⁹

Frank Kellogg, americký ministr zahraničí v letech 1925-1929, upřednostňoval v záležitostech Dálného východu Čínu a chránil ji před hrozbami z Japonska. Klíč k čínské suverenitě v zahraniční politice viděl v získání kontroly nad celními sazbami, jež západní mocnosti stanovily na nízkých 5 % a ukončení exteritoriality, kterou Británie a ostatní zahraniční velmoci ovládaly Šanghaj a další smluvní přístavy. Kellogg úspěšně vyjednal celní reformu s Čínou, čímž dal Kuomintangu výhodnější postavení a pomohl zbavit se nerovných smluv.¹²⁰

Spojené státy americké podporovaly podobně jako Velká Británie kliku Č'-li, jež se soustředila na čínský rozvoj, na zahraniční obchod a udržování míru. Ve válce klik Č'-li a An-chuej pak ekonomicky i politicky podporovaly právě kliku Č'-li. Při další válce klik Feng-tchien a Č'-li roku 1924 opět stály na straně též frakce, avšak tentokrát se nesetkaly s úspěchem. Novou vládu kliky Feng-tchien podporovali Japonci, a tak jednala především v jejich zájmech. Brzy však bylo celé území sjednotil Kuomintang podporovaný Sovětským svazem.

Po porážce Č'-li v roce 1924 a znovusjednocení Číny pod Kuomintangem v roce 1928 se vztahy mezi USA a Čínou nadále vyvíjely. Zatímco USA zůstaly významným obchodním spojencem a nabízely finanční a technologickou podporu, tak se začaly objevovat komplikace. Tyto peripetie zahrnovaly rostoucí přítomnost amerického vlivu na čínskou bankovní a finanční infrastrukturu.¹²¹

V roce 1924 došlo k podepsání čínsko-americké dohody o půjčce, která umožnila Číně získat finanční prostředky na obnovu infrastruktury a modernizaci průmyslu. USA také podporovaly reformu celních sazeb, kterou prosazoval Kuomintang, což pomohlo Číně upevnit suverenitu a snížit vliv zahraničních mocností.¹²² V té době se také zvýšil počet amerických obchodních zástupců a bank v

118 Tamtéž, s. 267–308.

119 ELLEMAN, BE.. *Did Woodrow Wilson really betray the Republic of China at Versailles?* 1995. *American Asian Review*. 6(11): s. 1-28.

120 ELLIS, E.L.. *Republican foreign policy, 1921-1933*, 1968. s. 311-321.

121 NAKAYAMA, K. *The United States and China, 1929-1949: A Study of American Influence on Chinese Policy*. Routledge. 2012 s. 15-18. ISBN 978-0415504437.

122 KEITH SCHOPPA, R., *Revolution and Its Past: Identities and Change in Modern Chinese History*, 3rd ed. (Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2010), s. 179.

Číně. USA rovněž nabízely vzdělávací programy a stipendia pro čínské studenty, což posílilo kulturní a vzdělávací vztahy mezi oběma zeměmi.¹²³ V roce 1928 obě mocnosti podepsaly dohodu o přátelství, obchodu a plavbě. Smlouva pomohla zlepšit vztahy mezi oběma zeměmi a nastavila nová pravidla pro obchod a lodní dopravu mezi USA a Čínou.¹²⁴

123 PONG D.. *American Businessmen in China: 1900-1941*. The Journal of American History, Vol. 66, No. 4 (Mar., 1980), s. 854-876.

124 HENRY, D., SAMUEL, M. (2009). *A history of the United States since 1865*. Cengage Learning. (str. 589)

5 Aplikace tématu na ZŠ/SŠ

Studium dějin a geopolitiky se může zpočátku jevit suše a příliš teoreticky. Níže použité metody přináší novou a interaktivní dimenzi do výuky dějepisu. Z důvodu obtížnosti tématu se autor práce rozhodl pro oba stupně vzdělání navrhnout odlišný didaktický materiál. Pro studenty středních škol byl zvolen pracovní list, který již očekává předešlou znalost problematiky kolonialismu a znalost geopolitiky. Pro základní školy zvolil autor metodu role-play, jejíž obsah je uveden dále v textu, s více detailním zaměřením, jež pouze nastíní a poukáže na problematiku vlády militaristů a křehkost celého systému.

5.1 Rámcový vzdělávací program

Po vypršení předškolního věku se základní vzdělávání stává dalším stupněm vzdělávací cesty dítěte. Vzdělávací systém nařizuje, aby všichni studenti v populaci absolvovali povinnou devítiletou školní docházku. Tento proces je rozdělen do dvou vzájemně propojených etap, a to jak z hlediska obsahu, metod výuky, tak organizace. Prvořadým cílem vzdělávání na prvním stupni je usnadnit studentům hladký přechod ze vzdělávání v raném dětství a rodinné péče do strukturovaného a systematického vzdělávacího prostředí.

Vzdělávání druhého stupně se zaměřuje na vybavení žáků potřebnými znalostmi, dovednostmi a návyky, které podporují samostatné učení. Jeho cílem je také utvářet postoje a hodnoty, které podporují kultivované a odpovědné chování, informované rozhodování a respekt k právům a povinnostem občana Evropské unie i České republiky. Rámec pro vzdělávání druhého stupně je navržen tak, aby poskytoval lepší příležitosti k učení. Zavedením důslednějších metodologií práce je možné zadávat úkoly, které mají dlouhodobější zaměření. Přidělování projektů studentům nejen zvyšuje jejich vzdělávací odpovědnost, ale také jim umožňuje převzít aktivní roli v organizaci školy. Tento přístup poskytuje žákům větší autonomii a odpovědnost při učení. Během základních fází vzdělávání se ustavují a rozvíjejí základní kompetence, které postupem času postupují. Cílem je vytvořit základ širokého vzdělávání, které usměřuje rozvoj kompetencí.¹²⁵

V každodenním životě jsou praktické činnosti a situace nanejvýš důležité. Při řešení scénářů ze skutečného života a rozhodování je nezbytné upřednostňovat využitelnost. Schopnost aplikovat znalosti, dovednosti a strategie praktickým způsobem je zásadní pro dosažení úspěchu a dosažení cílů. Zaměřením se na praktičnost mohou jednotlivci efektivně zvládat různé výzvy a využít příležitosti k růstu a rozvoji. Prostřednictvím reálných akcí a řešení lze efektivně řešit problémy, činit informovaná

125 MŠMT, *Rámcový vzdělávací program pro základní školy*. Praha 2021, s. 8

rozhodnutí a dosáhnout požadovaných výsledků. Již zmíněný důraz umožňuje jednotlivcům maximalizovat efektivitu a produktivitu v jejich osobních a profesionálních snahách.

Sloučení znalostí, schopností, principů, výhledů a dovedností je to, co klasifikujeme jako klíčové kompetence, které mají význam pro pokrok a růst jednotlivce. Cílem je, aby studenti dosáhli těchto klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná, a tím je vybaví pro vysokoškolské vzdělávání a uplatnění ve společnosti. *V etapě základního vzdělání jsou za klíčové považovány následující kompetence: k učení; k řešení problémů; komunikativní; sociální a personální; občanské; pracovní.*¹²⁶

RVP ZV zahrnuje celkem devět odlišných vzdělávacích oblastí, z nichž každá slouží jedinečnému účelu v zastřešujícím rámci. Do jedné z nich spadá i téma této bakalářské práce, a to sice do oblasti Člověk a společnost, jejíž součástí je vzdělávací obor Dějepis. Ten je rozdělen do několika tematických celků, u něž jsou uvedeny očekávané výstupy, jež by měl žák zvládnout.¹²⁷

Z hlediska očekávaných výstupů, které v jednotlivých okruzích máme, by bylo možné téma zařadit do tematického celku Modernizace společnosti, kde jeden z očekávaných výstupů zní následovně: *D-9-6-06 vysvětlí rozdílné tempo modernizace a prohloubení nerovnoměrnosti vývoje jednotlivých částí Evropy a světa včetně důsledků, ke kterým tato nerovnoměrnost vedla; charakterizuje soupeření mezi velmocemi a vymezí význam kolonií.*¹²⁸

5.2 Metody

5.2.1 Pracovní list

Tato metoda byla zvolena s cílem představit studentům základních a středních škol téma Číny před vládou militaristů. Samotný pracovní list je navržen tak, aby poskytl žákům strukturovaný rámec pro jejich práci (viz Příloha 3). Obsahuje širokou paletu úkolů, otázek a aktivit, jež podporují porozumění historickým událostem předcházejícím éře militaristů v Číně. Jedním z cílů využití této metody je, aby žáci získali povědomí o významných událostech v Číně zhruba od poloviny 19. století až do roku 1927. Kromě toho je rovněž podstatný rozvoj klíčových kompetencí a vřelý vztah k probírané problematice.

Úskalím metody pracovního listu může být, že studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mohou být limitováni nedostatečnou nabídkou jiných činností, než je čtení a psaní. Problém by mohl nastat rovněž u rozboru přiložené karikatury kvůli nedostatečnému množství znalostí o historických znalostech dané geografické části světa a tím pádem se může stát, že si student

126 MŠMT, Rámcový vzdělávací program pro základní školy. Praha 2021, s. 10

127 ;MŠMT, Rámcový vzdělávací program pro základní školy. Praha 2021, s. 14

128 MŠMT, Rámcový vzdělávací program pro základní školy. Praha 2021, s. 55

neporadí s úkoly týkající se karikatury. Na základě této skutečnosti se může stát, že studenti mohou být hned v úvodu hodiny demotivováni.

5.2.2 Alfabox

Alfabox je aktivita založená na kritickém myšlení, která umožňuje zpracování informací z textu. Úkolem žáků je pokusit se nalézt v textu klíčová slova, jež začínají na každé písmeno abecedy (někdy mají na výběr mezi dvěma až třemi, neboť čeština nemá dostatek slov na X, Y apod.). Klíčová slova se zapisují do tabulky či mřížky spolu s informací, která o nich platí a je důležitá. V každém oddílu se tak nachází jedna informace. Pomocí této metody se dostávají žáci k opakovanému čtení textu a pečlivému zamyšlení, jaká informace se může objevit u jednotlivých písmen. V náročnější variantě žáci do alfaboxu zapisují i abstraktní pojmy, které nejsou v textu přímo uvedeny, ale dají se z něj vyvodit.¹²⁹

Nevýhodou této činnosti může být to, že žáci nenaleznou pro tolik písmen abecedy již zmíněná klíčová slova. Nicméně i této skutečnosti se dá zabránit tak, že budou dětem bude poskytnuti tři žolíci, jimiž mohou nahradit prázdná místa ve svém alfaboxu. Další možností je stanovení dosažitelné číselné hranice vyřešených polí.

5.2.3 Hraní rolí (role-play)

Aktivita hraní rolí je specifickou formou didaktické hry, která je úzce spojena s dramatickou výchovou a inscenačními metodami. Zařazením této aktivity do výuky se mohou žáci naučit nové vědomosti a získat důležité dovednosti, jako jsou organizační schopnosti a komunikace. Tato metoda rovněž přispívá k rozvoji strategií pro život. Role-play umožňuje žákům praktické uplatnění jejich znalostí, dovedností a postojů. V rámci bezpečného školního prostředí mohou žáci napodobovat reálný život, řešit problémy a osvojovat si strategie, jež pak mohou uplatnit v jejich vlastním životě.

Jednou z výhod této metody a současně jedním z důvodů jejího výběru je, že žák řeší situace v rámci své přidělené role, což mu umožňuje vyjádřit se a jednat z pozice jiné osoby, nikoli pouze z vlastní perspektivy. Zařazení aktivity do výuky má celou řadu benefitů a jsou tím pádem rozvíjeny kompetence, které se budou žákům hodit do života.¹³⁰ Například komunikace, skupinová práce nebo sociální interakce. Další výhodou využití této metody je nutnost počkat a naslouchat druhé straně při jednání. Žáci rovněž musí aktivně pracovat s informacemi, jež nabyly v hodinách. Ověřuje se tím tak jejich porozumění dané problematice. V průběhu hry rolí se aktivita zásadně nepřerušuje, rozbor se provádí až v závěrečné fázi reflexe. Nasnadě je možnost připomínky žák-žák, případně až posléze žák-učitel.

¹²⁹ ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina. Jak začít s alfaboxem. *Kritické lístky*. 2016, 8.

¹³⁰ NOSKOVÁ, Jitka. *Hraní rolí (Role-play)* [online]. In: . [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/18333/HRANI-ROLI-ROLE-PLAY.html>

Rizikem použití této metody může být zejména špatné přidělení rolí žákům, kteří se tak mohou ocitnout v nekomfortní situaci z důvodu stydlivosti, neosvojení si látky nebo špatných vztahů ve skupině. Kromě toho se může stát, že budou žáci informace na svých herních kartách pouze bezmyšlenkovitě číst a tím pádem nesplní původní cíl hodiny, že se mají vcítit do jím přidělené role.

Abychom však těmto výše zmíněným rizikům předešli, tak mohou být děti povzbuzeny k improvizaci, jejímž prostřednictvím se dovedou vcítit do role a činností se bavit. Pocity by následně měly vést k závěrečné diskuzi a reflexi. Mimo jiné je možné vyhnout se úskalím jasnými a dopředu nastavenými pravidly práce, která mohou vypadat následovně. Žák musí zůstat pouze v hranicích své role (nesmí opravovat faktické chyby spolužáků). Kromě toho by měl přeformulovat fakta z kartičky do svého jazyka (nečíst tak pouze text). Do aktivity se musí zapojit všichni ze skupiny a mohou využít vedlejších rolí (zapisovatel, pozorovat, novinář). Všechny hlavní postavy však musí být obsazeny.

5.2.4 Třífázový model učení

Třífázový model učení často nazývaný zkratkou E-U-R, je jedna z metod plánování výuky, jež je založena na konstruktivistickém přístupu k učení. V první řadě je nezbytné definovat, co samotná zkratka znamená. Obsahuje iniciály slov evokace, uvědomění si a reflexe, což jsou fáze průběhu učení, jež se používají během samotné výuky. Vyučovací hodiny využívající výukové metody kritického myšlení respektují přirozené procesy, jež probíhají v mozku žáka. Tento třístupňový systém, který prostupuje celým učebním plánem od čtení a psaní až po kritické myšlení, je účinný, protože splňuje potřeby jednotlivce a poskytuje mu adekvátní intelektuální a emocionální stimulaci. Pomocí tohoto vyučovacího přístupu k realizaci jednotlivých fází získávají studenti nejen nové vědomosti, ale také určité klíčové kompetence.¹³¹

Evokace se využívá hned na začátku samotného učebního procesu a jejím prostřednictvím si žáci vybaví informace, nebo alespoň určité střípky, jež s danou problematikou souvisí. Jejím cílem je zaujmout pozornost žáka, jenž tak bude oplývat zvědavostí a absorbovat informace. Navíc, když si připomeneme, co už víme, můžeme nové znalosti začlenit do naší vlastní znalostní struktury, díky čemuž je učení efektivnější a znalosti trvalejší. Díky evokaci mají učitelé lepší příležitost stavět na tom, co studenti již znají a co zažili.

Uvědomění, druhá fáze procesu učení, zahrnuje pochopení nově nabytých znalostí. Během této fáze studenti začleňují nové informace do své stávající struktury znalostí spolu s informacemi, které již získali a zorganizovali prostřednictvím evokace.

Třetí, často opomíjená fáze procesu učení, je reflexe. Během této fáze si studenti najdou čas, aby se ohlédlí zpět a přemýšleli o tom, co se naučili a jak se to naučili. Reflexe může zahrnovat jak obsah tématu, včetně toho, co studenti potvrdili, vyvrátili, objasnili a na co mají stále otázky, tak

131 KOŠŤÁLOVÁ, Hana. *Jak byl vyvinut třífázový model učení*. Praha : Kritické listy, 2002. ISBN 1214-5823

i samotné procesy učení, například jak získali znalosti a jak probíhala zkušenost s učením. Díky reflexi mohou studenti skutečně ocenit svůj pokrok a rozpoznat, čeho dosáhli. Tato fáze také poskytuje příležitost ponořit se do aspektů, které přesahují rámec osnov, jako je rozvoj klíčových kompetencí a emocionální zkušenosti studentů. Účelem reflexe je využít studijní zkušenosti studentů pro budoucí použití. Je důležité poznamenat, že reflexe je procesem spolupráce mezi studenty a učitelem a je mnohem efektivnější než jednostranné hodnocení práce studentů učitelem.¹³²

5.3 Návrh vyučovacích hodin

5.3.1 Cíle

Cílem vyučovacích hodin je přiblížit éru militaristů v Číně. Nejprve pro střední školy za použití metody pracovního listu, jehož součástí je i aktivita kritického myšlení alfabox. Pomocí těchto metod se žáci dozví, co se dělo v Číně předtím, než se jí zmocnili militaristé. Prvním z cílů hodiny je, aby se studenti seznámili s tím, co se dělo v Číně v daném období. Dílčím cílem hodiny je rozvoj historické gramotnosti pomocí rozboru karikatury a práce s odborným textem. Kromě toho by si žáci měli uvědomit, že jejich původní domněnky nemusely být založeny na skutečných faktech.

V hodině pro základní školu zabývající se érou militaristů za použití metody E-U-R a role-play mohou žáci pochopit, o jak složitou dobu se tehdy jednalo, jakou úlohu měli jednotliví militaristé a jestli se dalo dosáhnout kompromisu. Další sledované cíle jsou verbální komunikace, schopnost kooperace a navození pozitivní pracovní atmosféry v rámci vyučovací hodiny. Na základě pochopení tehdejší mentality jednotlivých vůdců mohou žáci uplatnit tyto vědomosti v praxi, tj. v komunikaci s podobnými typy osobností. Obě navržené vyučovací hodiny lze využít v návaznosti na sebe, autor práce to pro vyučující středních škol dokonce doporučuje.

Pro výše stanovené cíle zvažoval autor práce použití i jiných metod. Reálná se zpočátku pro hodinu určenou pro základní školy jevila metoda V-CH-D (vím – chci vědět – dozvěděl jsem), nicméně tato forma výuky nebyla zvolena z toho důvodu, že nenutí všechny žáky se aktivně zapojit do procesu učení, což hraní rolí díky zadaným pravidlům umožňuje. Další zvažovanou metodou pro reflexi v pracovním listu pro střední školy byl fishbone, k jehož použití však nedošlo kvůli nedostatečnému prostoru pro shrnutí informací v porovnání s alfaboxem. Pro uvědomění si významu a zároveň reflexi v obou navržených hodinách připadaly v úvahu také Vennovy diagramy. Ty se však zdály být graficky složité pro toto téma a současně obtížné pro propojení a pochopení všech souvislostí.

5.3.2 Plán vyučovací hodiny pro ZŠ

Po zahájení hodiny a úvodní administrativě je vyučovací hodina rozdělena metodou plánování výuky E-U-R do tří fází. V prvním kroku vyučující spustí přes projektor prezentaci (viz Příloha 1),

132 GOŠOVÁ, Věra. E-U-R [online]. [cit. 2023-06-28]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/E/E-U-R

jež slouží jako vizuální opora, kde žáci postupně zhlédnou fotografie jednotlivých postav (militaristů). Učitel následně položí otázku, jestli znají jednotlivé postavy, nebo zda alespoň tuší, ze které části světa by tito pánové mohli pocházet. U žáků devátého ročníku je možné předpokládat s vysokou pravděpodobností, že téma Číny uhodnou. Na to navazuje brainstorming, zda studenti vědí něco o historii Číny. Vyučující následně prozradí, že tématem hodiny bude éra čínských militaristů a krátkým výkladem uvede žáky do děje. V návaznosti na výklad poskytne jako vizuální oporu žákům mapu, jež zobrazuje tehdejší roztržičnost moci v již zmíněné zemi.

Ve druhé fázi uvědomění se plně využije potenciál metody hraní rolí. Nejprve rozdělíme žáky do skupin po čtyřech a rozdáme žákům již připravené zalaminované karty s vybranými militaristy (viz příloha 2). V případě, že nevyjde počet, tak mohou hrát i dva žáci za jednu postavu. Studenti jsou seznámeni s tím, že jejich úkolem bude zastoupit svou postavu a prosadit její, tedy své, politické cíle. Prvním krokem je seznámit se se svou rolí a pokusit se s ní ztotožnit. Dále žáci v rámci politického fóra seznámí s rolí i ostatní členy skupiny. Nakonec po tomto setkání následuje konference čtyř militaristů, při níž se žáci pokusí dosáhnout takové dohody, která by uspokojila politické ambice všech zúčastněných stran. Takovou dohodu následně napíší na papír a budou ji prezentovat ostatním skupinám.

Třetí a závěrečná fáze je věnována reflexi, v jejímž rámci jsou položeny tři základní otázky, na které žáci odpovídají. Bylo vůbec možné Čínu sjednotit? Jakým způsobem by bylo možné situaci vyřešit? Byly všechny čtyři strany spokojené? Ke konci vyučovací hodiny je na místě provést celkovou reflexi hodiny, jež je v režii vyučujícího.

5.3.3 Reflexe vyučovací hodiny pro ZŠ

Vyučovací hodina proběhla ve standardním režimu v počtu dvaceti žáků. Autor práce během své reflexe narazil na problém. V první řadě zbytečně spěchal u evokace. Vnímá, že by zde bylo nasnadě více vyčkat na zapojení se většího množství žáků do úvodního brainstormingu, při němž by nasbíral více vstupních informací. Přisuzuje k tomu jednak svou nervozitu a také to, že samotná lekce nebyla dosud vyzkoušena a tedy ani on sám si nebyl jistý, zda se celý plán povede úspěšně realizovat. Další problém představovaly cizojazyčné názvy, k nimž by byla později doplněna výslovnost. Na druhou stranu tento malý zádrhel mnozí žáci pochopili jako důvod k úsměvu při čtení, což pro dobré klima ve skupině, potažmo ve třídě není vůbec na škodu. Jedním z dalších úskalí byla skutečnost, že ne všem žákům jejich role vyhovovala. Pro další práci bych pro některé z nich, kteří se z různých důvodů nebyli schopni aktivněji zapojit, zvolil roli pozorovatele, novináře, či zapisovatele, jenž by mohl na konci celé hry poskytnout reflexi k dané aktivitě.

Rozdělení do skupin a celková práce ve skupinách proběhla hladce, žáci působili angažovaně a zapáleně pro věc. Žhavě diskutovali a všichni z nich se zapojili. Jednotlivé papírové dohody měly zajímavá řešení. Všechny skupiny se dohodly na sjednocení Číny, modernizaci armády a rozdělení

sfér vlivu. Nutno však podotknout, že ve dvou případech se pustili do atentátu na Jen Si-šana, což lze chápat jako velice kreativní řešení. Žáci si při samotné reflexi uvědomovali roztržštěnost politické moci v Číně, dále, že sjednotit Čínu v té době bylo složité, i přestože se ve svých vlastních smlouvách různými způsoby dohodli. Vyučující tomu přisuzuje ne úplně šťastnou volbu jednotlivých militaristů, z nichž tři byli spolu kompatibilní. Bude uvažovat o jejich výměně. Kromě toho by stálo za to žáky upozornit, že to nebyli jediní vojenští generálové, kteří v té době v Číně různá území ovládali.

Minimálně potěšující je skutečnost, že žáci dle svých slov pochopili mentalitu militaristů, po celou hodinu spolu komunikovali, vyjednávali a byli zapojeni. Při tom všem vládla ve třídě pozitivní pracovní atmosféra, k níž objektivně přispěl i nadstandardní vztah s vyučujícím, jehož znají z předešlých let. Samotní žáci při hodnocení hodiny dávali pozitivní zpětnou vazbu. Mrzelo je však, že se tématu Číny a celkově Dálnému východu neměli možnost věnovat v hodinách dějepisu detailněji. Nutno pouze dodat, že cíle hodiny, jež byly předtím stanoveny, se podařilo beze zbytku naplnit.

Po zkušenosti z reflektované hodiny si autor uvědomuje, že je potřeba předem stanovit pravidla, jež eliminují rizika navržené aktivity. Poučením pro příští využití této metody je možnost zavedení alternativních rolí, v nichž se najdou i žáci, kteří se necítí v role-play komfortně.

5.3.4 Plán vyučovací hodiny pro SŠ

Pro studenty středních škol je ještě před samotnou role-play možno využít v předcházející hodině navržený pracovní list s názvem: „Co se dělo v Číně předtím, než se jí zmocnili militaristé?“ V jeho úvodu se student setkává s karikaturou, jež byla vydána v roce 1898 ve Francii a řeší tři základní otázky. Snaží se o identifikaci jednotlivých postav na karikatuře, přičemž současně se pokouší přijít na to, co postavy na obrázku dělají. Kromě toho se také zaměří na to, jaký je obsah sdělení autora karikatury. Vznikne tak celý výčet otázek, na které však studenti nemusí mít okamžitou odpověď. To pak poskytne kýžený prostor pro další bádání po událostech, jež tomuto stavu předcházely nebo následovaly.

V další části pracovního listu je umístěn text, který popisuje události předcházející již zmiňované éře. Na základě textu zde studenti budou odpovídat na otázky související s danou problematikou. V rámci textu se nachází informace o událostech, jež stavu na karikatuře předcházely. Konkrétně se jedná o opiové války, Nankingskou smlouvu, Boxerské povstání a v neposlední řadě obsahuje výčet událostí, jež v Číně následovaly. Zde student řeší čtyři hlavní otázky, na něž nalezne odpověď. Následně se na základě shromážděných poznatků vrátí k úkolu 1), kde opraví svá předchozí tvrzení/domněnky. V poslední fázi pracovního listu se jako forma reflexe využije metoda alfaboxu. V tento moment je možné alfabox promítnout na tabuli a pomocí fixy nebo speciální tužky, pokud má tedy učitel k dispozici interaktivní tabuli, doplnit alfabox. Další možností může být třeba tisk velké papírové verze a následné vyvěšení alfaboxu na nástěnku ve třídě. Organizace práce může být různorodá, efektivní může být jak práce samostatná, tak ve dvojicích, nebo dokonce i ve skupinách.

5.3.5 Reflexe vyučovací hodiny pro SŠ

Vyučovací hodinu pro SŠ, byť byla navržena, se nepodařilo uskutečnit důvodu neochoty okolních vyučujících dějepisu na středních školách v okolí bydliště autora práce.

5.4 Závěrečné shrnutí

Dějiny čínských militaristů jsou téma, které je pro laickou veřejnost vzdálené a poměrně složité na pochopení. Nelze však tvrdit, že by nebylo vhodné jej aplikovat do výuky na základních a středních školách alespoň v méně či více náročné variantě závislé na stupni vzdělávání a angažovanosti studentů. Naopak je to reálné i v souvislosti s naplněním očekávaných výstupů dle RVP ZV, kde v tematickém celku modernizace společnosti v očekávaném výstup *D-9-6-06* naplňuje. Oblast Dálného východu a historii s ním spojenou mohou žáci vnímat jako přitažlivou a mohou mít tendenci se o ní něco dozvědět. První navržená aktivita role-play neklade důraz na faktografii, jejím cílem je seznámení s tématem a dobou. Díky tomu je možné se domnívat, že samotný návrh se po zjištění a nápravě nedostatků může setkat s velice příznivými ohlasy jak z řad studentů, tak i mnohých vyučujících. Nutno však zároveň podotknout, že i tato oblíbená aktivita má své možné nevýhody. Za zmínku určitě stojí to, že nenahrazuje reálnou životní zkušenost. To znamená, že nám může poskytnout určitou představu o interakcích jednotlivých aktérů, ale nikdy nedokáže zcela nahradit životní situace. Skutečná komunikace totiž probíhá s reálnými emocemi, čehož ve školním prostředí jen stěží docílíme.

Dále se lze domnívat, že v rámci středoškolského učiva by tomuto období mohla být věnována mnohem větší pozornost, než tomu je v současné době. Navržený pracovní list s názvem „Co se dělo v Číně předtím, než se jí zmocnili militaristé?“ zase nabízí vskutku jiný, zajímavý náhled na danou problematiku a dívá se z různých úhlů pohledu a zabývá se nejen již zmíněnou faktografií, ale také rozvojem klíčových kompetencí podstatných pro budoucí působení žáků v civilním životě. Stěžejní je v tomto pracovním listu rozbor karikatury, tedy obrazového pramene, jenž dává do výuky dějepisu další rozměr historické gramotnosti, kdy pro žáky není podstatné se téma učit slovo od slova, ale spíše jej pochopit a následně aplikovat v praxi. Další rozvíjenou dovedností v tomto případě je práce s textem, což je v dnešní době masových médií a velkého množství různých zdrojů klíčové. Politováníhodná je ale skutečnost, že se nepodařilo pracovní list a s ním spojenou vyučovací hodinu realizovat na střední škole i přestože skýtá obrovský potenciál. Co se týče očekávaných výstupů na středních školách, tak například ve školním vzdělávacím programu na Gymnáziu Dr. Antona Randy v Jablonci nad Nisou toto téma v očekávaných výstupech bohužel ani nenajdeme.¹³³ Na úrodnou půdu

133 ŠVP č. j. GYRA/550/2022 pro čtyřletý všeobecný studijní obor, od 1. 9. 2022 [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/1mJs_b8noyyiq_538bnNAuVLigo1rtWTK/view

by tato problematika mohla padnout například na semináři z dějepisu na gymnáziu, kde je prostor se výběrovým tématům věnovat.

Závěrem je nutno podotknout, že v rámci hodin dějepisu na českých školách všeobecně málo dochází k podrobnějšímu popisu událostí v moderní době na území asijských států, tedy i Číny. Je to však minimálně logické.

Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo nejprve zmapovat období, jež následovalo po vyhlášení Čínské republiky a trvalo mezi lety 1916–1928. V této době v Číně vládli Severní militaristé, kteří si území severní Číny rozdělili a posléze se spojovali do klik. Dále se práce zabývala tímto obdobím z hlediska geopolitiky. Závěr práce je věnován možnosti aplikovat téma do výuky na základních či středních školách.

Pro vyhodnocení zjištěných informací byly stanoveny jednotlivé výzkumné otázky, které budou v následujících odstavcích hodnoceny. Jakými způsoby probíhala interakce mezi jednotlivými militaristy, respektive jejich uskupeními (Feng-tchienská klika, Č'-liská klika) a cizími mocnostmi, zejména Japonskem, Ruskou sovětskou federativní socialistickou republikou/SSSR, USA a Velkou Británií?

Jak již bylo popsáno, jednotlivé kliky mezi sebou neustále soupeřily o moc. Žádná klika však neměla takové postavení ani válečný potenciál na to, aby se chopila celkové moci v Číně a sjednotila ji do jednoho útvaru. Zahraniční mocnosti podporovaly ty kliky, z nichž měly vlastní prospěch. Spojené státy americké a Velká Británie, které v Číně viděly především obchodní potenciál, podporovaly kliku Č'-li, která do roku 1924 vládla v Pekingu. Tato klika úzce spolupracovala se zahraničními mocnostmi, zatímco jiné, militaristické a konzervativní kliky se držely tradičních hodnot, starých časů a považovaly západní mocnosti za ty, co vtrhly do jejich země.

Klika Feng-tchien, která nejprve spolupracovala s klikou Č'-li a společně porazily kliku An-chuej, již podporovali Japonci, chtěla získat moc absolutní, a proto se roku 1924 spojila s Japonci a za jejich podpory sesadila kliku Č'-li z vedoucí pozice. Sovětský svaz se pokusil navázat spojenečtví se severní klikou, vedenou vůdcem Fengem Jü-siangem, avšak její mise skončila neúspěšně. Na místo toho Sověti začali podporovat jižní provincie, ve kterých vznikalo revolucionářské hnutí Kuomintang, jež chtělo zničit všechny severní militaristy a sjednotit celou Čínu pod vládu jedné strany.

Ovlivňovala tato interakce vztah uvedených mocností a čínské centrální vlády? Pokud ano, jakým způsobem? Čínská centrální vláda, sídlící v Pekingu měla v době „vlády severních militaristů“ pouze velmi omezenou moc. U vlády se střídaly různé kliky, které proti sobě neustále bojovaly, avšak žádná nedisponovala takovou šíří, aby porazila zbylé kliky zcela a chopila se centralizované vlády. Zatímco vůči Japonsku vystupovala centrální vláda jako ke svému nepříteli, který se snaží urvat si z Číny co největší kus, Spojené státy s Velkou Británií stály o to, aby se Čína nerozpadla na malé části, ale aby vládla mocí centralizovanou. Sovětský svaz stál o totéž, avšak podporoval revoluční hnutí Kuomintang vznikající na jihu.

Jak ovlivnila interakce s militaristy geopolitické postavení uvedených mocností ve východoasijském prostoru? Během období vlády severních militaristů došlo k masivním geopolitickým posunům v rámci Číny. To mělo za následek mimo jiné i to, že tato éra odpovídala období, kdy došlo k první světové válce. Na interakci s jednotlivými militaristy nejvíce získalo Japonsko, které nejprve podporovalo kliku An-chuej, sídlící v Mandžusku, které tou dobou bylo ve správě japonské a následně i kliku Feng-tchien, která porazila vládnoucí kliku Č'-li a chopila se moci nad Pekingem. Japonsko mimo jiné získalo část čínského území po první světové válce v důsledku poválečného vyrovnání.

Zásadní vliv měla také interakce Sovětského svazu s jižními revolucionářskými uskupeními, které později, roku 1927 dobyly severní militaristy a sjednotily Čínu v jeden stát. Po dlouhou dobu měly zásadní postavení na Dálném východě i USA a Velká Británie, které podporovaly již zmíněnou kliku Č'-li, která až do roku 1924 zůstávala ve vedoucí pozici v rámci Číny.

Neméně pozornosti bylo věnováno kapitole zabývající se aplikací tématu do výuky čínských militaristů na základních a středních školách. Dle dostupných zdrojů a moderních vývojových trendů ve výuce dějepisu se podařilo sestavit a odučit funkční hodinu dějepisu v 9. ročníku, která za využití oblíbených metod role-play a plánovací metody E-U-R simuluje chování jednotlivých militaristů. Žáci tak mají možnost si vyzkoušet, jaké to je být v jejich kůži. Navržená hodina může tedy posloužit jako funkční materiál, který lze využít v hodinách dějepisu na ZŠ i SŠ. Kromě toho autor práce připravil pracovní list s názvem „Co se dělo v Číně předtím, než se jí zmocnili militaristé?“, jenž je možné využít třeba v semináři z dějepisu na gymnaziální úrovni.

Během práce se čerpalo zejména z cizojazyčné literatury, kde však byly informace obecnějšího charakteru a nenabízely ucelený pohled na danou problematiku, a proto muselo dojít ke komparaci získaných dat. Nicméně díky dnešním možnostem využití databází jako JSTOR, Google Scholar a dalších se podařilo informace syntetizovat a uvést do souvislostí. Vznikla tak kompletní práce, která sjednocuje dílčí poznatky o militaristech, o vlivu světových mocností na čínské dění a navíc nabízí didaktický rozměr v podobě vyučovacích hodin.

Seznam použité literatury

- BAKEŠOVÁ, I., 2001. Čína ve XX. století. Díl 1. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0251-3.
- BARMOUIN, B., CHANGEEN, Y., 2006. Zhou Enlai: A Political Life. Hong Kong: Chinese University of Hong Kong. ISBN 962-996-244-6.
- BRAISTED, W. R., 1952. The United States and the American China Development Company. Eastern Quarterly, roč. 11, č. 3, s. 147–165. ISSN 0975-4962.
- BULLIET, R. W., 2000. The Columbia Guide to Modern Chinese History. New York: Columbia University Press. ISBN 978-0-231-11276-5.
- COHEN, P. A., 1997. History in Three Keys: The Boxers as Event, Experience, and Myth. New York: Columbia University Press. ISBN 978-0-231-10651-1.
- DREYER, E. L., 1995. China at War 1901–1949. London: Longman. ISBN 978-0-582-05123-2.
- DRISCOLL, J., 2013. Warlords: Strong-Arm Brokers in Weak States. Political Science Quarterly, roč. 128, č. 2, s. 352–353. ISSN 0032-3195.
- EBREY, P. B., 1996. The Cambridge Illustrated History of China. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-66991-7.
- ELLEMAN, B. E., 1995. Did Woodrow Wilson really betray the Republic of China at Versailles? American Asian Review, roč. 6, č. 11, s. 1–28. ISSN 0737-6650.
- ELLIS, E. L., 1968. Republican foreign policy, 1921–1933. New Brunswick, N. J.: Rutgers University Press. ISBN 978-0-8135-0574-9.
- FAIRBANK, J. K., 1998. Dějiny Číny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-249-9.
- FAIRBANK, J. K., GOLDMAN, M., 2006. China: A New History. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press. ISBN 0-674-01828-1.
- FAIRBANK, J. K., LIU, K. Ch., 1980. The Cambridge history of China: Late Ch'ing, 1800–1911. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0-521-22029-7.
- FENBY, J., 2004. Chiang Kai-Shek: China's Generalissimo and the Nation He Lost. New York: Carroll & Graf Publishers. ISBN 978-0-7867-1484-1.
- FENBY, J., 2009. The Penguin History of Modern China: The Fall and Rise of a Great Power, 1850–2008. London: Penguin Books. ISBN 978-0-713-99832-0.
- FERGUSON, N., 2007. Britské impérium: cesta k modernímu světu. Praha: Prostor. ISBN 978-80-7260-175-2.
- HSU, I. C. Y., 1999. The Rise of Modern China. Oxford: Oxford University Press. ISBN 978-0-19-512504-7.
- CHANG, H., 1994. Zhang Xueliang and the Manchurian Crisis. The China Quarterly, č. 137. ISSN 0305-7410.
- CHANG, M. G., 2007. A Court on Horseback: Imperial Touring & the Construction of Qing Rule, 1680–1785. Cambridge: Harvard University Asia Center. Harvard University Press. ISBN 0-674-02454-0.
- JOWETT, P. S., 2013. China's Wars: Rousing the Dragon 1894–1949. Oxford: Osprey Publishing. ISBN 978-1-78200-407-3.

- KENNEDY, P. M., 1980. *The Warlord's Crisis in China, 1924–1925*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- KOČVAR, J., 2008. Boxerské povstání v Číně, 1899–1900. *Historický obzor*, roč. 19, č. 9/10, s. 194–205. ISSN 1210-6097.
- KWONG, Ch. M., 2017. *War and Geopolitics in Interwar Manchuria: Zhang Zuolin and the Fengtian Clique during the Northern Expedition*. Brill. ISBN 978-90-04-34084-8.
- LARY, D., 2011. *The Chinese People at War: Human Suffering and Social Transformation, 1937–1945*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-14410-0.
- LINK, A. S., 1960. *Wilson: The Struggle for Neutrality, 1914–1915*. Princeton, N. J.: Princeton University Press.
- LIŠČÁK, V., 2002. *Čína*. Praha: Libri. ISBN 978-80-727-7109-7.
- LIŠČÁK, V., 2008. *Dějiny Číny, Taiwanu a Tibetu v datech*. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-364-0.
- LIU, X., 2004. A Partnership in Peril: Britain and Japan and their Anti-An-chuej Campaigns in Northern China, 1919-1921. *Journal of Contemporary History*, roč. 39, č. 3. ISSN 0022-0094.
- MCALEAVY, H., 1962. China Under The Warlords, Part I. *History Today*, roč. 1, č. 6. ISSN 2249-748X.
- MCCORD, E. A., 1993. *The Power of the Gun: The Emergence of Modern Chinese Warlordism*. Berkeley, California: University of California Press. ISBN 978-0-520-08128-4.
- MEISNER, M., 1999. The Significance of the Chinese Revolution in World History. In *Mao's China and After: A History of the People's Republic, Third Edition*, 17-65. New York: Free Press.
- MEISNER, Maurice. 2006. *Mao's China: A History of the People's Republic*. ISBN 978-0745631066.
- MEYER-FONG, T. *What Remains: Coming to Terms with Civil War in 19th Century China*. Stanford: Stanford University Press, 2008.
- MIN, M. 2017. *The Revival of China, Volume 1*. CreateSpace Independent Publishing Platform. ISBN: 9781976739583.
- NAKAYAMA, K. *The United States and China, 1929-1949: A Study of American Influence on Chinese Policy*. Routledge. 2012 s. 15-18. ISBN 978-0415504437.
- NATHAN, A. *Peking Politics 1918–1923: Factionalism and the Failure of Constitutionalism*. Center for Chinese Studies, 1998. ISBN: 9780892641314
- PETROV, D. 2018. *An unsuccessful mission: the short-lived alliance of the Soviet Union with warlord Feng Yuxiang, 1925-1927*. University of Victoria
- PONG D.. American Businessmen in China: 1900-1941. *The Journal of American History*, Vol. 66, No. 4 (Mar., 1980)
- ROBERTS, JAG. 1989. "Warlordism in China". *Review of African Political Economy*. 1989.4(45/46): 26–33.
- ROPP, P.S. *Heritage of China: Contemporary Perspectives on Chinese Civilization*. University of California Press, 1990. ISBN: 9780520064416
- Science Quarterly*, roč. 18, č. 2, s. 194–208. ISSN 0001-8392.
- SHAN, PF. *Yuan Shikai: A Reappraisal*. University of British Columbia Press, 2018. ISBN: 978-0-7748-3778-1
- SCHOPPA, R. K., *The Columbia Guide to Modern Chinese History*. Columbia University Press, 2000.

- SCHOPPA, R. K., 2010. *Revolution and Its Past: Identities and Change in Modern Chinese History*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall. ISBN 978-0-205-72691-2.
- SPENCE, J. D. *The Search for Modern China*, 2nd Edition. New York: W. W. Norton & Company, 2013.
- ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina. Jak začít s alfaboxem. *Kritické listky*. 2016, 8.
- TAYLOR, Jay. *The Generalissimo: Chiang Kai-shek and the Struggle for Modern China*. 1. vydání. Belknap Press, 2009. ISBN 978-0674013746.
- TICHY, N., 1973. *An Analysis of Clique Formation and Structure in Organizations*. Administrative
- WAKEMAN, F. Jr., 1985. *The great enterprise: The Manchu reconstruction of imperial order in seventeenth-century China*. University of California Press. ISBN 978-0-520-23518-2.
- WALDRON, A., 1991. The warlord: Twentieth-century Chinese understandings of violence, militarism, and imperialism. *American Historical Review*, roč. 96, č. 4, s. 1073–1100. ISSN 0002-8762.
- WALDRON, A., 1995. *From War to Nationalism: China's Turning Point, 1924–1925*. Cambridge University Press. ISBN 978-05-215-2332-5.
- WANG, K. W., 1997. *Modern China: An Encyclopedia of History, Culture, and Nationalism*. Tylor & Francis. ISBN 978-0-8153-0720-4.
- WEI, Shuge. *Beyond the Front Line: China's rivalry with Japan in the English-language press over the Jinan Incident, 1928*. Cambridge University Press, 2013, 37.
- WESTAD, O. A., 2012. *Restless Empire: China and the World since 1750*. New York: Basic Books. ISBN 978-0-465-05667-5.
- WRIGHT, D. C., 2011. *The History of China*. Santa Barbara. ISBN 978-0-313-37748-8.
- WRIGHT, R. N. J., 2019. *The military collapse of China's Ming Dynasty, 1618–44*. London: Routledge.
- YANAGA, C., 1999. The Military and the Government in Japan. *The American Political Science Review*, roč. 35, č. 3. ISSN 0003-0554.
- ZUBOV, A. B., 2014. *Dějiny Ruska I*. Praha: Argo. ISBN 978-80-245-2033-9.

Internetové zdroje

Čína vstoupila do Velké války po třech letech, Číňané ale byli na frontě už dříve [online]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1021751-cina-vstoupila-do-velke-valky-po-trech-letech-cinane-ale-byli-na-fronte-uz-drive>

Chiang Kai-Shek Overview. Chinese History for Teachers [online]. [cit. 2023-06-15]. Dostupné z: <https://chinesehistoryforteachers.omeka.net/exhibits/show/chiang-kai-shek/chiang-kai-shek-overview>

LIPOLD, T. Rusko-čínské vztahy v dějinném kontextu [online]. Dostupné z: <https://sinopsis.cz/rusko-cinske-vztahy-v-dejinnem-kontextu/>

Realtimelhistory.net 2022. New Great War Episode: China's Game of thrones- Chinese Warlord era 1922-1928 [online]. Dostupné z: <https://realtimelhistory.net/blogs/news/new-great-war-episode-chinas-game-of-thrones-chinese-warlord-era-1922-1928>

NOSKOVÁ, Jitka. Hraní rolí (Role-play) [online]. In: . [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/18333/HRANI-ROLI-ROLE-PLAY.html>

GOŠOVÁ, Věra. E-U-R [online]. [cit. 2023-06-28]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/E/E-U-R

Smlouva mezi Anglií a Japonskem (30.1.1902) [online]. [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://prameny.historie.upol.cz/artkey/dbt_00F_0002_25_Smlouva_mezi_Anglii_a_Japonskem_1902.php

ŠVP č. j. GYRA/550/2022 pro čtyřletý všeobecný studijní obor, od 1. 9. 2022 [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/1mJs_b8noyyiq_538bnNAuVLigo1rtWTK/view

Seznam příloh

Příloha 1: Prezentace – vizuální opora vyučovací hodiny

Příloha 2: Kartičky jednotlivých militaristů pro role-play

Příloha 3: Pracovní list: Co se dělo v Číně předtím, než se jí zmocnili militaristé?

Příloha 4: Mapa území Číny pod nadvládou militaristů

Příloha 5: Zahraniční podpora na území Číny v roce 1923

Příloha 6: Zahraniční podpora na území Číny v roce 1927

Přílohy

Příloha 1: Prezentace – vizuální opora vyučovací hodiny

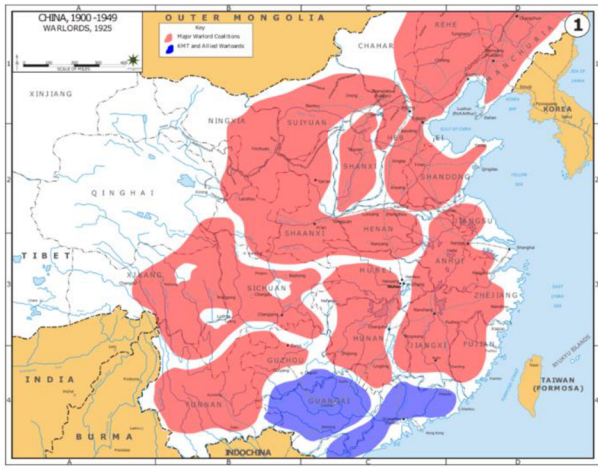
Tušíš, kým by mohly být osoby na následujících snímcích?

Víme něco o její historii?

Příloha 2: Kartičky jednotlivých militaristů pro role-play

Li Juang-chung

- Vojevůdce se silnou armádou a ambicemi ovládnout celou Čínu.
- Je známý svým strategickým myšlením a velením v boji.
- Jeho cílem je sjednotit rozdrobenou Čínu pod svou vládu a ukončit období militaristických válek.
- Má podporu některých regionálních velitelů a snaží se vytvořit koalici, která by mu pomohla dosáhnout jeho cílů.
- Jeho strategie zahrnuje získávání podpory od místních elit, rozšíření své armády a využití diplomacie ke sjednocení země.

Čang Cuo-lin

- Vojevůdce, který usiluje o stabilizaci a sjednocení Číny.
- Věř v diplomatické řešení konfliktů a spolupráci s ostatními politickými silami.
- Jeho cílem je vytvořit politický a společenský rámec, který by umožnil Číně dosáhnout stability a modernizace.
- Snaží se vyjednat mírové dohody mezi regionálními veliteli a podporovat politickou jednotu.
- Jeho strategie zahrnuje vyjednávání, kompromis a diplomatické vztahy se zahraničními mocnostmi

Jen Si-šan

- Mocný regionální vládce na jihu Číny, který má vliv na politiku v tomto regionu.
- Prosazuje nezávislost jihu Číny a jeho zájmy.
- Jeho cílem je ochrana regionálních zájmů a podpora hospodářského rozvoje jihu Číny.
- Snaží se udržet vliv a nezávislost na ostatních politických silách.
- Jeho strategie zahrnuje politickou moc a regionální aliance pro ochranu jihu Číny.

General Feng Yu-hsiang
馮玉祥字煥章。

Feng Jü-Siang

- Militarista, modernizátor a reformátor čínské armády.
- Je známý svou snahou o modernizaci armády a zavedení moderních vojenských strategií.
- Jeho cílem je posílit čínskou armádu a zvýšit její efektivitu.
- Snaží se získat podporu dalších politických sil pro své reformní plány.
- Jeho strategie zahrnuje modernizaci armády, výcvik vojáků a spolupráci s vojenskými odborníky ze zahraničí.

Příloha 3: Pracovní list: Co se dělo v Číně předtím, než se jí zmocnili militaristé?

Co se dělo v Číně předtím, než se jí zmocnili militaristé?

1) Na obrázku můžeš vidět karikaturu, která vyšla v roce 1898 ve Francii.

Koho reprezentují jednotlivé osoby?

Co tyto osoby na obrázku dělají?

Co nám chce autor karikatury sdělit?

2) Historický kontext

Počátkem 20. století byla Čína cisařstvím, ve kterém vládla dynastie Čching. V této době Čína velmi trpěla, protože byla pod silnou kontrolou cizích mocností. Tato doba je často označovaná jako Století ponižení.

3) Přečti si následující text a odpověz na otázky.

„Století ponižení“ znamenalo pro Čínu velké trauma, protože jí donutilo zcela změnit pohled na svět. Zatímco v minulosti byli všichni za hranicemi Číny a mimo čínskou kulturu barbary, kteří nedosahovali čínské sofistikovanosti a rozvoje, 19. století Číně přineslo nechtěné vystřízlivění. Bylo to poprvé, co se „říše středu“ dostala do konfliktu se stejně rozvinutou, ne-li rozvinutější civilizací. Příčinou první opiové války se stala britská nenasytlost. Mandžuská dynastie Čching, která tehdy vládla Číně, totiž prosazovala uzavírání země vůči zahraničnímu obchodu. Britové se proto snažili na čínský trh dostat jiným způsobem – dovozem opia, které bylo v té době v Číně velmi žádané, i když bylo jeho užívání od začátku 18. století zakázáno. Mnoho Číňanů se stalo na opiu závislých a Britové, kteří opium získávali z Indie, z toho profitovali. Když v roce 1839 čínské úřady zabavily a zničily veškeré zásoby pašovaného britského opia, Británie zaútočila na Kanton a žádala náhradu škody.

Válka skončila pro Čínu tragicky. Nankingskou smlouvou, která jí byla vnucena, přešel Hongkong pod britskou správu a pět čínských přístavů bylo otevřeno britskému obchodu. Čína

konzulů dohlížet nad jejich státními příslušníky – cizinci tak nebyli nuceni dodržovat čínské zákony. Smlouva otevřela dveře vzniku zahraničních koncesí na čínském území, kde měly jednotlivé země vlastní školy, obchody i policii a Číňanům byl na mnohá místa zakázán vstup.

Největší tragédií Nankingské smlouvy byla ale skutečnost, že jen nalákala další mocnosti, aby si do Číny přišly pro svůj díl. V letech po první opiové válce tak byla Čína nucena podepsat řadu nerovnoprávných smluv i s dalšími zeměmi, které si „říši středu“ rozdělily do sfér. Čína vedla celkem tři opiové války, během té třetí (1859 - 1860), kdy se pokoušela zastavit postup britsko-francouzských jednotek na Peking, byl dokonce vydrancován císařský letní palác. Jeho ruiny na předměstí Pekingu obyvatelům stále připomínají „znásilnění“ Číny západními mocnostmi. Netrvalo však dlouho, a k Evropanům – neboli „velkým nosům“ – se přidali Japonci. Také z této války vyšla Čína jako poražená a Japoncům tak mimo jiné připadl Tchaj-wan. Získali také právo obchodovat v čínských přístavech.

Za takové situace se v Číně začaly šířit xenofobní nálady. Na přelomu století propuklo tzv. Boxerské povstání, jehož cílem bylo zbavit Čínu cizinců. Povstání však bylo spojenými jednotkami západních mocností a Japonska potlačeno. Závěrečným protokolem, který podepsalo jedenáct cizích mocností, se Čína stala polokolonií a byla donucena zaplatit vysokou válečnou náhradu. Opakované porážky a ponižení Číny v druhé polovině 19. století vedly k revoluci, která svrhla císařství a nastolila republiku.¹

Po pádu dynastie Čching v roce 1911 ovládli různé části Číny váleční velitelé - militaristé. Yuan Shikai se stal prezidentem země, ale součástí jeho plánu bylo obnovit císařství s ním jako císařem. Když v roce 1916 zemřel, tak byla země roztržštěná. Sjednotit zemi pod svou vládu se podařilo až Sunjatsenovi v roce 1927.

Jaké události z 19. století vedly ke „století ponižení“ Číny?

Jaké byly důsledky opiových válek pro Čínu?

Jaké důsledky mělo toto období porážek a ponižení pro čínskou společnost, vnitrostátní politiku a její pohled na zahraničí?

Vnímáš rozdíl v pohledu na Čínu očima států v období starověku a na konci 19. století?

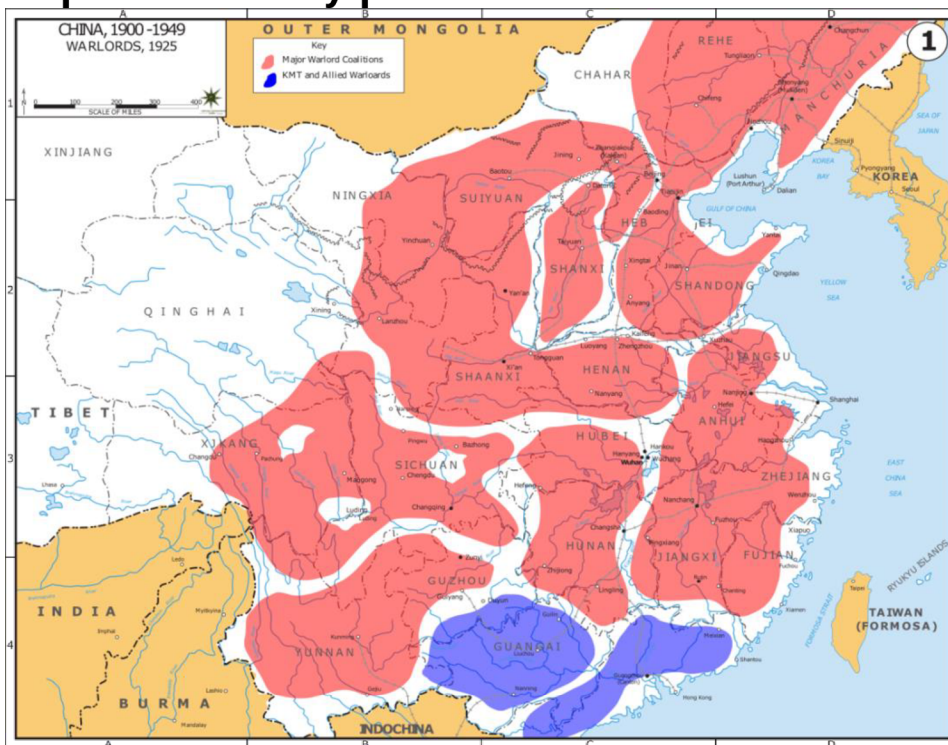
4) Vrať se k úkolu číslo 1 a na základě nově získaných informací se v něm pokus opravít svá přecházející tvrzení.

¹ TYLOVÁ, Klára. *Století ponižení* [online]. 2008 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/stoleti-ponizeni.A080806_000064_In_noviny_sko

5) Na základě toho, co ses dnes dozvěděl, doplň alfabox.

A	B	C	D
E	F	G	H
CH	I	J	K
L	M	N	O
P	R	S	T
U	V	X, Y, Z	

Příloha 4: Mapa území Číny pod nadvládou militaristů

China, Warlords 1925 [online]. In: . [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a5/Map_of_major_Chinese_warlord_coalitions_1925.png

Příloha 5: Zahraniční podpora na území Číny v roce 1923

China, Warlords 1923 [online]. In: . [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: https://omniatlas.com/media/img/articles/maps/china_warlords1923.png

Příloha 6: Zahraniční podpora na území Číny v roce 1927

Foreign support in Warlord China 1927 [online]. In: . [cit. 2023-07-14]. Dostupné z:
https://omniatlas.com/media/img/articles/maps/china_warlords1927.png